

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

Л. А. Штефан, О. В. Юшко, Н. Ю. Борейко

**ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В
УКРАЇНІ : РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ**

Монографія

Харків – 2018

УДК 373(091)

ББК

Ш90

*Рекомендовано до друку вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 7 від 25.10.2018 року)*

Рецензенти:

О. А. Бочарова, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної та соціальної педагогіки Католицького університету (м. Львів).

О. В. Попова, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Штефан Л. А., Юшко О. В., Борейко Н. Ю.

Ш90 Профілактика девіантної поведінки дітей та молоді в Україні: ретроспективний аналіз : монографія – Х., 2018. – 200 с.

У монографії на основі аналізу широкої джерельної бази проаналізовано зміст, форми та методи профілактики девіантної поведінки молодого покоління України на сучасному етапі; схарактеризовано витoki ідеї організації профілактичної діяльності з дітьми та молоддю девіантної поведінки; науково обґрунтовано етапи профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в Україні в другій половині ХХ століття; окреслено перспективи творчого використання педагогічно цінних ідей та досвіду організації профілактики девіантної поведінки молодого покоління в сучасних умовах.

УДК 373(091)

ББК

Штефан Л. А., Юшко О. В., Борейко Н. Ю., 2018
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2018

ISBN

ЗМІСТ

Вступ.....	С. 5
Розділ 1. Профілактика девіантної поведінки дітей та молоді як науково-педагогічна проблема.....	С. 7
1.1. Ступінь наукової розробки проблеми дослідження.....	С. 7
1.2. Витоки ідеї організації профілактичної діяльності з дітьми та молоддю девіантної поведінки.....	С. 22
1.3. Зміст, форми та методи профілактики девіантної поведінки молодого покоління в Україні на сучасному етапі.....	С. 45
Висновки до розділу 1.....	С. 67
Розділ 2. Теоретичні питання профілактики девіантної поведінки молодого покоління в Україні (друга половина XX ст.).....	С. 73
2.1. Обґрунтування теоретичних питань профілактики девіантної поведінки дітей та молоді у 50-ті – першій половині 80-х рр. XX ст.....	С. 73
2.2. Розвиток теоретичних питань профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в другій половині 80-х - 90-ті рр. XX ст.....	С. 90
Висновки до розділу 2.....	С. 108
Розділ 3. Соціально-психологічні аспекти профілактики девіантної поведінки молодого покоління в Україні (друга половина XX ст.).....	С. 111
3.1. Розкриття соціально-психологічних аспектів профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в 50-ті – першій половині 80-х рр. XX ст.....	С. 111
3.2. Вивчення соціально-психологічних питань профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в другій половині 80-х – 90-х рр. XX ст.....	С. 123
3.3. Творче використання педагогічно цінних ідей та досвіду організації профілактики девіантної поведінки молодого покоління в сучасних умовах.....	С. 138
Висновки до розділу 3.....	С. 150

Загальні висновки.....	С. 154
Список використаних джерел.....	С. 158

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасній Україні проблема профілактики девіантної поведінки дітей та молоді набуває особливої гостроти з огляду на те, що виховання молодого покоління відбувається в складних соціальних, економічних і політичних умовах. Така ситуація призводить до зростання девіацій у поведінці дітей та молоді: збільшується кількість дітей, які порушують норми поведінки, які належать до «групи ризику», стаючи на шлях алкоголізму, наркоманії, проституції, є ВІЛ-інфікованими; збільшується питома вага протиправної, агресивної поведінки молодого покоління; зменшується роль школи, закладів вищої освіти, сім'ї в процесі соціалізації особистості; посилюється вплив вулиці на дітей та молодь; збільшується кількість молодих людей, які потрапляють до в'язниць і психіатричних закладів.

Про складне становище дітей в сучасній Україні свідчать такі жахливі цифри: щорічно батьки залишають близько 12 тис. підлітків на призволяще; майже в 3 рази зросла кількість захворювань серед неповнолітніх; на 15 % збільшилася кількість дітей-інвалідів до 16 років; близько 67 % дітей мають функціональні відхилення (за даними О. Коваленко).

У пошуках оптимальних шляхів науково виваженого розв'язання зазначених проблем варто звернутися до педагогічно цінного досвіду минулих років. Аналіз наукових праць свідчить про те, що в другій половині ХХ століття активно вивчалася проблема профілактики девіантної поведінки дітей та молоді, розроблялися зміст, форми й методи профілактичної діяльності з молодим поколінням, був накопичений педагогічно цінний досвід реалізації такої діяльності.

Проблема профілактики девіантної поведінки підлітків була предметом дослідження вчених різних галузей знань: медичної (Г. Апанасенко, В. Волков, Д. Давиденко, П. Половников), біомедичної (Ю. Лисицин, О. Щетинін), соціологічної (В. Афанасьєв, О. Вакуленко, О. Власова,

Л. Жаліло, В. Климова, В. Скумін, О. Яременко), психологічної (В. Ананьєв, І. Бех, Н. Максимова, С. Шапіро), юридичної (Д. Виговський, С. Гречанюк, Н. Остапенко). Педагогічні аспекти зазначеної проблеми вивчали Т. Алексєєнко, Т. Андронюк, І. Бугайчук-Островська, А. Волошина, З. Зайцева, І. Козубовська, Т. Колесіна, Б. Левіна та М. Левіна, Л. Линник, Н. Максимова, М. Окаринський, Т. Окушко, Н. Онищенко, В. Оржеховська, Е. Погребняк, М. Познякова, Г. Пономаренко, М. Попов, М. Райська, С. Савченко, І. Стрельчук, В. Терещенко, І. Федорченко, М. Фіцула, Б. Чередрецька, І. Шишова та інші. Окремі аспекти проблеми девіантної поведінки дітей були розглянуті в кандидатських дисертаціях В. Афанасьєвої, Н. Клішевич, О. Гончарової та О. Скавронської. Разом із тим проблема профілактики девіантної поведінки молодого покоління в історичній ретроспективі вивчена недостатньо.

Про актуальність дослідження визначеної проблеми свідчить і наявність суперечностей: між об'єктивною потребою здійснення виховної діяльності з різними категоріями дітей та молоді щодо запобігання відхилень у їхній поведінці та недостатньою спеціальною підготовкою педагогічних кадрів в означеній галузі; між збільшенням кількості молодих людей, схильних до девіантної поведінки, та реальним станом розробки змісту, форм і методів організації профілактичної діяльності; між накопиченим у вітчизняній думці цінним досвідом профілактичної роботи з дітьми та молоддю, схильними до прояву девіантної поведінки, і недостатнім його творчим застосуванням в сучасних умовах.

З огляду на державну значущість зазначених питань, на необхідність подолання існуючих суперечностей та недостатній рівень вивчення проблеми в історичній ретроспективі була визначена тема монографії **«Профілактика девіантної поведінки дітей та молоді в Україні: ретроспективний аналіз»**.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз науково-педагогічних матеріалів показав, що проблема профілактики девіантної поведінки дітей та молоді привертала і привертає увагу багатьох учених і педагогів-практиків. Значна кількість досліджень присвячена:

- організації педагогічної діяльності в мікросоціумі з різними категоріями дитячого населення, визначенні провідних понять та факторів формування особистості, з'ясуванню змісту профілактичної діяльності у молодіжному середовищі (В. Арнаутів, М. Бердяєв, П. Блонський, Г. Ващенко, А. Ганжій, А. Гергет, А. Залкінд, О. Залужний, І. Зеленський, В. Зеньковський, М. Іорданський, О. Калашников, П. Каптерєв, А. Макаренко, Я. Мамонтов, О. Попов, Я. Різник, С. Русова, Я. Ряппо, С. Сірополко, І. Соколянський, П. Сорокін, В. Сорока-Росинський, С. Шацький, та деякі інші);
- питанням профілактики шкідливих звичок у процесі виховання школярів (В. Баранов, В. Бенюмов, В. Запорожченко, О. Костенко, К. Флоренсова, М. Окаринський, В. Оржеховська, А. Пилипенко, А. Турчак, І. Шишова, В. Ягодинський);
- загальнотеоретичним питанням взаємозв'язку фізичної культури та здоров'я (В. Глухов, А. Корнілова, Л. Матвєєв, І. Петренко, Г. Рощупкін, З. Сахарова, М. Станкин, М. Хоменко, Т. Цюпак та ін.);
- використанню інформаційних технологій для пропаганди здорового способу життя в процесі занять фізичною культурою (П. Виноградов);
- ранній профілактиці протиправної поведінки неповнолітніх та системі діяльності правоохоронних органів (Т. Андронюк, І. Козубовська, В. Оржеховська, Г. Пономаренко, В. Терещенко, Б. Чередрецька);

- питанням перевиховання неповнолітніх та обґрунтуванню ефективних методів і прийомів педагогічного впливу (Н. Онищенко, М. Попов, Г. Товканець, О. Удалова, М. Фіцула);
- підготовці педагогів до превентивного виховання дітей (В. Бобрицький, Ю. Бойчук, Н. Урум, А. Заїкін, М. Горбенко, В. Крамар, В. Приходько, П. Ярошенко);
- питанням з'ясування змісту виховної діяльності з учнями підліткового віку, доцільній організації їх вільного часу за місцем мешкання (В. Бочарова, В. Дружинін, М. Плоткін);
- вивченню мети, завдань, форм та методів допомоги неповнолітнім у провідних країнах світу (В. Веселова, А. Моховіков, Л. Романенкова, Д. Пащенко, А. Хохленков, М. Фірсов, А. Яременко);
- з'ясуванню причин виникнення відхилень у поведінці підлітків та визначенню провідних напрямів і методик організації виховної роботи з «важкими» учнями (З. Зайцева, А. Мудрик);
- характеристиці провідних напрямів організації профілактичної діяльності з неповнолітніми (Г. Гусєв, Б. Кобзар, Л. Макарова, А. Нікітенко, В. Тюріна);
- структурним компонентам змісту профілактичної діяльності (В. Бараненко, В. Бочарова, Р. Вендровська, Ю. Гербеєв, В. Гурова, І. Дементьєва, Л. Дягілєва, І. Зверєва, Л. Зеленіна, З. Калмикова, А. Меликсетян, В. Чередниченко, М. Шинкаренко).

Разом з тим спеціальне дослідження, присвячене питанням профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в історичній ретроспективі, науковцями не проводилось, що й зумовило науковий пошук у цьому напрямі.

2. До витоків ідеї організації профілактичної діяльності з дітьми та молоддю девіантної поведінки належать:

- перші наукові теорії про здоров'я людини (Гіппократ, Арістотель, Цицерон, Гален, Авіценна);

- якісно новий підхід до ідеї виховання здорової особистості і визнання людини головною цінністю в епоху Відродження (Л. Альберті, Л. Бруні, Т. Кампанелла, Ф. Рабле, В. де Фельтре);
- прогресивні погляди на проблему формування «здорового духу в здоровому тілі», зміцнення здоров'я і фізичне виховання особистості висловлені видатними зарубіжними педагогами - Я. Коменським, Дж. Локком, Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Песталоцці;
- актуалізація наукових досліджень з проблеми зміцнення здоров'я підростаючого покоління у медицині, фізіології, психології, гігієні;
- здійснення профілактичної діяльності з підлітками, схильними до девіантної поведінки, у розвинених країнах світу (Італія, Фінляндія, Німеччина, Франція);
- розробка у світовій педагогічній думці принципів організації профілактичної діяльності з дітьми та молоддю девіантної поведінки (Й. Герbart, А. Дістервег, Й. Песталоцці).

2.1. Установлено, що проблема профілактики антигромадської поведінки підростаючого покоління знайшла своє відображення і в історії вітчизняної педагогічної думки, а саме:

- в народній педагогіці, представлений в казках, піснях, прислів'ях і приказках;
- в епоху Київської Русі де рухова активність розглядалася як основа повноцінного розвитку дитини, її здоров'я;
- у спадщині українського філософа і просвітителя Г. Сковороди, який широко пропагував ідею природовідповідності виховання;
- у масовому виникненні самодіяльних громадських органів, які організовували процес виховання дітей, сприяли зміцненню зв'язків між школою та родиною;
- у плідній роботі земств, котрі очолювали профілактичну діяльність у губерніях та повітах;

- у виникненні шкіл для аномальних дітей (глухонімих, сліпих і розумововідсталих) та закладів для малолітніх правопорушників («виправних притулків»), хліборобських колоній і ремісних притулків для морально знівечених підлітків;
- у масовому впровадженні позашкільної освіти;
- у відкритті при товаристві «Громада» й різноманітних товариствах непедагогічного профілю центрів дозвілля, народних будинків, народних університетів, народних читалень, недільних шкіл, щоденних та вечірніх шкіл і курсів для дорослих, бібліотек;
- у виникненні громадської ініціативи, розгляді питань соціального захисту дитинства, створенні служб опіки;
- у визначенні ефективних форм та методів профілактичної діяльності з бездоглядними і «важкими» підлітками;
- у реформуванні методів індивідуальної роботи, введенні до них елементів психоаналізу, що сприяло більш глибокому вивченню особистості та її соціальних відхилень;
- у масовому відкритті на початку XX ст. різноманітних науково-дослідних інститутів, кафедр, товариств та музеїв;
- у масовому проведенні на початку XX ст. з'їздів з педагогічної психології, з експериментальної педагогіки, з суспільного та приватного презирства, з сімейного виховання, з питань народної освіти, з охорони дитинства;
- у виданні педагогічних наукових збірників та психолого-педагогічних журналів.

3. На основі вивчення сучасних науково-педагогічних джерел з'ясовано, що під профілактикою девіантної поведінки дітей та молоді науковці розуміють комплекс цілеспрямованих колективних і індивідуальних впливів на свідомість, почуття і волю особистості з метою вироблення в неї імунітету до негативних впливів оточуючого середовища, попередження асоціальної спрямованості, антигромадської поведінки.

До основних суб'єктів профілактичної діяльності належать: керівники шкіл, вчителі, класні керівники, психологи, медики, працівники правоохоронних органів та соціальних служб, батьки, громадськість.

Мета профілактичної діяльності з дітьми, схильними до девіантної поведінки, на сучасному етапі розвитку суспільства полягає в сприянні адаптації дитини в світі, допомозі їй у встановленні доброзичливих стосунків, усуненні дефіциту спілкування, сприянні в розв'язанні власних проблем, розвитку в підлітків почуття відповідальності за свою поведінку, яке сприяє усвідомленню не лише своїх прав, а й обов'язків.

До провідних шляхів профілактики девіантної поведінки підростаючого покоління можна віднести: залучення дитини до активної діяльності за інтересами; пропаганда здорового способу життя; організація трудового виховання; проведення ранньої діагностики і педагогічної корекції; оздоровлення середовища; реалізація індивідуального підходу з опорою на позитивні якості; організація самовиховання дітей підліткового віку.

До ефективних форм та методів організації профілактичної діяльності з метою запобігання девіантної поведінки дітей та молоді належать: рольові та ділові ігри; психотерапія; аутотренінги; мозкові атаки; фітотерапія; метод переконання; авансування довір'ям; вправлення; методи заохочення та покарання; методи саморегуляції; арттерапія; метод створення ситуацій успіху; метод прикладу та деякі інші.

Висновки до розділу 2

1. Історико-педагогічний аналіз, проведений з урахуванням суспільно-політичних чинників розвитку країни, нормативно-освітніх документів, що визначили зміст, напрями, принципи, форми та методи організації профілактичної діяльності з дітьми та молоддю, схильними до прояву

девіацій у поведінці, дав підстави в межах досліджуваного періоду (друга половина XX століття) виокремити два етапи розвитку наукових поглядів на проблему профілактики девіантної поведінки підростаючого покоління: I етап – 50-ті – перша половина 80-х рр. XX століття; II етап – друга половина 80-х – 90-ті рр. XX століття.

2. На ґрунті вивчення праць науковців установлено, що на першому етапі – 50-ті – перша половина 80-х рр. XX століття – в педагогіці ще не використовувався термін «девіантна поведінка» (уживався тільки в соціології та психології), натомість переважали поняття «важковиховувані діти» або «відхилені від норми діти».

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить, що на досліджуваному етапі була вже чітко визначена мета (попередження асоціальної, антигромадської поведінки дітей та молоді) та провідні завдання профілактичної діяльності з молодим поколінням.

На цьому етапі науковцями широко розроблялися принципи, на основі яких мала б будуватися робота з дітьми та молоддю з метою уникнення відхилень у поведінці дітей, зокрема: гуманізму; поваги та довіри; поєднання поваги з вимогливістю; виховання в діяльності; єдності виховання та самовиховання; ідейності виховання; співробітництва.

Науковцями на досліджуваному етапі визначаються основні шляхи профілактики девіантної поведінки підростаючого покоління, а саме: формування духовного світу школяра, його світогляду; усебічний розвиток особистості; ознайомлення учнів як на уроках, так і в позаурочний час із питаннями здорового способу життя; організація фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи; здійснення правової та гігієнічної освіти дітей та молоді, статевого виховання; організація трудової діяльності; забезпечення засвоєння молодим поколінням знань про прийняті в суспільстві моральні норми; формування позитивних моральних якостей і звичок; залучення дітей та молоді до різних видів діяльності, особливо в позанавчальний і канікулярний час.

Установлено, що на етапі, який характеризується (50-ті – перша половина 80-х рр. XX століття), науковцями розроблялися й групувалися за різними ознаками методи виховного впливу.

Особливість досліджуваного етапу полягала й у тому, що вчителі-практики у своїй діяльності мало зверталися до використання методу заохочення.

3. Аналіз праць науковців свідчить про те, що на другому етапі (друга половина 80-х – 90-х рр. XX століття) розширюються завдання профілактичної діяльності з дітьми та молоддю, схильними до прояву девіантної поведінки (максимальне завантаження «важковиховуваних» дітей у школі й поза школою; здійснення вчителями-предметниками постійної консультативної роботи з дітьми, які не встигають у школі; забезпечення змістовного дозвілля підлітків у вечірній час та вихідні дні; організація постійно діючого лекторію з правознавства).

З'ясовано, що на цьому етапі фахівцями обґрунтовуються методи, спрямовані на корекцію поведінки особистості.

У дослідженні встановлено, що на означеному етапі, на відміну від попереднього, уже масово використовується метод заохочення, особливо при роботі з «важкими» підлітками. Найбільшого поширення в цей час набули такі методи заохочення схильних до прояву девіантної поведінки дітей, як похвала, нагорода, заохочувальний запис у щоденнику, подяка, оприлюднення інформації про гідні вчинки школярів.

Висновки до розділу 3

1. У другій половині XX століття профілактика девіантної поведінки дітей та молоді вимагала відповідної підготовки педагогів і врахування соціально-психологічних аспектів у системі здійснення відповідних профілактичних заходів.

До педагогів, які займалися профілактикою девіантної поведінки підростаючого покоління в 50-ті – першій половині 80-х рр. XX століття, належали класні керівники, учителі-предметники, представники дитячих кімнат міліції, представники комсомольських, піонерських громадських організацій.

На досліджуваному етапі соціально-психологічні питання профілактики девіантної поведінки порушувалися при вивченні курсів «Анатомія,

фізіологія і гігієна людини», «Біологія», «Фізичне виховання». На уроках з відповідних предметів розглядалися проблеми шкідливого впливу алкоголю й паління на дитячий організм; необхідності організації здорового способу життя, дотримання правил гігієни й режиму дня, статевого розвитку юнаків і дівчат та деякі інші.

Основною формою профілактичної діяльності з дітьми та молоддю, схильними до прояву девіантної поведінки, у 50-х – першій половині 80-х рр. XX століття була індивідуальна робота. До педагогічно цінних прийомів роботи із зазначеною категорією можна віднести й закріплення за учнями так званих «шефів» – учителів, кращих комсомольців, і ведення щоденників психолого-педагогічних спостережень за такими школярами.

Доведено, що на цьому етапі школи з метою ефективної діяльності з питань профілактики девіантної поведінки дітей та молоді підтримували тісний зв'язок із батьками «важковиховуваних» учнів. Для цього створювалися батьківські університети, лекторії, клуби батьків, проводилися класні батьківські збори, листування, відвідування батьків удома, забезпечувалося ознайомлення батьків із психолого-педагогічною літературою.

2. З'ясовано, що у другій половині 80-х – 90-х рр. XX століття актуалізація соціально-психологічних питань профілактики девіантної поведінки молодого покоління була пов'язана із занепадом економіки країни, застійними явищами, які панували в суспільстві, офіційним визнанням таких негативних явищ у суспільстві, як наркоманія, алкоголізм, токсикоманія, правопорушення тощо.

Аналіз науково-педагогічних джерел і звітів шкіл приводить до висновку, що на етапі, який вивчається, спостерігалось збагачення змісту, форм і методів профілактичної діяльності з дітьми та молоддю, схильними до прояву різних девіацій у поведінці. Зокрема профілактична робота поповнюється діагностикою девіантної поведінки; прогнозуванням шкільним психологом контингенту дітей, які можуть приєднатися до дітей девіантної

поведінки; наданням психолого-педагогічної допомоги неблагополучним сім'ям; інформуванням учнів про те, куди вони можуть звернутися за соціально-психологічною, медичною та юридичною допомогою.

Установлено, що на досліджуваному етапі змінюються суб'єкти виховного впливу: офіційно в школах уводиться посада шкільного психолога та соціального педагога, створюються спеціальні служби профілактики, що працюють переважно з «важкими» дітьми та їх сім'ями.

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить про те, що на цьому етапі суттєво збагачуються й форми соціально-психологічного впливу на дітей та молодь, схильних до прояву девіантної поведінки: організація гуртків та факультативів; проведення зустрічей із фахівцями; перегляд телепередач оздоровчої тематики; проведення уроків питань і відповідей; обговорення новинок літератури та матеріалів зі ЗМІ щодо профілактики шкідливих звичок, зміцнення здоров'я учнів; участь у колективній творчій справі, проведення різноманітних ігор, дискусій, змагань, та деякі інші.

Під час дослідження з'ясовано, що на другому етапі, на відміну від попереднього, масово використовуються й нові методи соціально-психологічного впливу на особистість, а саме: психодрама, соціодрама, арттерапія, ігротерапія, морітотерапія, логотерапія, різноманітні тренінги тощо.

Вивчення науково-педагогічних джерел свідчить, що для досліджуваного етапу також притаманне широке використання методів вивчення дитячої особистості і збагачення принципів організації профілактичної діяльності (емоційна насиченість навчально-виховного процесу, толерантність, пріоритетність загальнолюдських цінностей, соціальність, взаємна довіра, поєднання допомоги й самопомоги тощо).

Вивчення досвіду діяльності загальноосвітніх шкіл дозволяє стверджувати, що на етапі, який вивчається, з метою профілактики девіантної поведінки молодого покоління удосконалювалися форми роботи

школи із сім'єю, зокрема індивідуальний патронат сімей; організація трудової та дозвілєвої діяльності школярів; додаткова освіта дітей.

Установлено, що в другій половині 80-х – 90-х рр. ХХ століття соціально-психологічні питання профілактики девіантної поведінки дітей та молоді розглядалися в основному в контексті вивчення курсів «Валеологія», «Основи безпеки життєдіяльності» та «Правознавство».

3. У процесі наукового пошуку доведено, що теоретичні ідеї та досвід організації профілактичної діяльності з дітьми та молоддю, схильними до прояву девіантної поведінки, можуть бути творчо осмислені та збережені на сучасному етапі розвитку української школи в таких напрямках: активна співпраця всіх учасників навчально-виховного процесу (учні, педагоги, батьки, громадськість); уведення в навчальні плани сучасних шкіл інтегрованого курсу «Основи здоров'я» й забезпечення школи якісними підручниками та відповідною віковим особливостям учнів навчально-методичною літературою з питань профілактики девіантної поведінки дітей та молоді; широке залучення до профілактичної діяльності працівників системи охорони здоров'я, юристів, психологів, тренерів, інструкторів зі спорту, фахівців із соціальної роботи; організація оздоровчої роботи в навчальний і позанавчальний час; організація й проведення систематичних курсів підвищення кваліфікації вчителів з обов'язковим включенням до курсової тематики питань зміцнення здоров'я, профілактики девіантної поведінки школярів; ведення дітьми та молоддю «Паспорта здоров'я»; складання класним керівником індивідуальної карточки учнів; відновлення та вдосконалення роботи органів шкільного самоврядування; широке залучення підростаючого покоління до трудової діяльності й до участі в роботі гуртків, клубів, спортивних секцій.

4. До прогностичних тенденцій розвитку системи профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в Україні можна віднести: інтеграційні, які пов'язані з процесами інтеграції наукових знань (медицина, право, психологія, анатомія та ін.); гуманізаційні, які вимагають реалізації

людиноцентричної позиції в процесі організації профілактичної діяльності; пропагандистські, що визначають проведення заходів із заохочення здорового способу життя; збагачення змісту профілактичної діяльності, що зумовлюють удосконалення форм і методів індивідуального впливу на особистість, розширення кола суб'єктів профілактичного впливу, започаткування нових форм профілактичної роботи; створення постійно діючої системи підготовки та перепідготовки кадрів із метою забезпечення професійної компетентності суб'єктів, що здійснюють профілактичний вплив на молоде покоління.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. У монографії відповідно до мети й завдань дослідження на основі ретроспективного аналізу теоретичних питань і педагогічного досвіду простежено розвиток поглядів на проблему профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в Україні в другій половині ХХ століття.

1.1. Систематизація й аналіз історіографічного масиву дає підстави констатувати, що у вітчизняній історії педагогіки комплексні, узагальнюючі праці, присвячені питанням теорії та практики профілактики девіантної поведінки молодого покоління досліджуваного періоду, практично відсутні. Водночас існуюча джерельна база, доповнена результатами наукового пошуку автора, створює належне підґрунтя для всебічної розробки, означеної проблематики.

1.2. Аналіз поглядів науковців дозволяє стверджувати, що девіантна поведінка – це поведінка, яка порушує загальноприйняті в певному суспільстві норми й правила, не відповідає віковій нормі та тій нормі, яку очікує від вихованця суспільство, руйнує особистість. Відповідно до цього під поняттям «профілактика девіантної поведінки дітей та молоді» доцільно розуміти комплекс цілеспрямованих колективних та індивідуальних впливів

на свідомість, почуття і волю особистості з метою вироблення в неї імунітету до негативних впливів оточуючого середовища, попередження асоціальної, антигромадської спрямованості поведінки.

2. Вивчення історії становлення поглядів на проблему профілактики девіантної поведінки засвідчує, що передумовами ідеї профілактичної діяльності були: перші наукові теорії про здоров'я людини за часів античності; якісно новий підхід до виховання здорової особистості, заснований на визнанні людини головною цінністю, в епоху Відродження; прогресивні погляди на зміст, форми, методи та принципи виховання особистості, сформовані видатними зарубіжними педагогами Нових часів; здійснення профілактичної діяльності зі схильними до девіантної поведінки підлітками в розвинених країнах світу. Водночас зародженню та розвитку ідеї профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в Україні сприяли: масове виникнення самодіяльних громадських організацій; плідна робота земств, масове впровадження позашкільної освіти; відкриття центрів дозвілля, народних читалень тощо; виникнення шкіл для аномальних дітей і закладів для малолітніх порушників, хліборобських колоній і ремісничих притулків для морально знівечених підлітків; визначення ефективних форм і методів профілактичної діяльності з «бездоглядними» й «важкими» підлітками.

2.1. На основі розгляду суспільно-політичних чинників розвитку України, нормативно-освітніх документів, що визначали зміст, напрями, принципи, форми та методи організації профілактики діяльності зі схильними до різних відхилень у поведінці учнями, обґрунтовано етапи розвитку поглядів на проблему профілактики девіантної поведінки дітей та молоді: перший етап – 50-ті – перша половина 80-х рр. XX століття; другий етап – друга половина 80-х – 90-ті рр. XX століття.

Перший етап характеризувався: використанням у педагогічній науці понять «важковиховувані діти» або «відхилені від норми діти»; чітким визначенням суб'єктів, мети й завдань профілактичної діяльності із

зазначеною категорією дітей та молоді; розробкою змісту, шляхів, принципів, форм і методів, спрямованих на профілактику девіантної поведінки та на виправлення поведінки особистості; упровадженням науково обґрунтованих положень у навчальну й позанавчальну діяльність і сімейне виховання.

Для другого етапу характерним було: розширення кола суб'єктів виховного впливу та змісту профілактичної роботи; визначення нових завдань, форм (створення класів здоров'я) і методів впливу на особистість із урахуванням досягнень психологічної науки (психодрама, арттерапія, ігротерапія, морітотерапія, тренінги тощо); розвиток методів вивчення дитячої особистості; збагачення принципів профілактичної діяльності; удосконалення форм роботи школи із сім'єю; масова підготовка в Україні спеціальних фахівців з організації профілактичної діяльності; визначення умов щодо запобігання відхилень у поведінці молодого покоління.

3. Дослідження дало можливість виокремити найбільш ефективні форми та методи організації профілактичної діяльності з дітьми та молоддю щодо попередження відхилень у їхній поведінці в освітній практиці України другої половини ХХ століття, а саме: проведення «днів здоров'я», «олімпіад здоров'я», тематичних вечорів оздоровчої тематики, годин класного керівника; організація різноманітних гуртків і секцій; використання як на уроках, так і в позашкільний час методів роз'яснення, переконання, вправ, прикладу, «атаки в лоб», осуду, похвали, нагороди, оприлюднення інформації про гідні вчинки, психодрами, арттерапії, бесід на морально-етичні теми, авансування довірою, педагогічного вибуху, моделювання; перегляд телепередач оздоровчої тематики та проведення зустрічей із фахівцями; ведення кожним учнем «Паспорта здоров'я»; організація тематичних тижнів та вечорів, тренінгів; створення ситуацій успіху.

4. Заслужують на збереження та подальше використання такі педагогічно цінні напрацювання досліджуваного періоду з питань профілактики девіантної поведінки дітей та молоді, як: активна співпраця

всіх учасників навчально-виховного процесу; уведення в навчальні плани шкіл інтегрованого курсу «Основи здоров'я»; широке залучення до організації профілактичної діяльності психологів, медиків, юристів та інших фахівців; організація та проведення постійних курсів підвищення кваліфікації вчителів з обов'язковим вивченням питань зазначеної тематики; тісна співпраця сім'ї та школи; правильний відбір форм і методів виховного впливу; організація оздоровчої роботи в навчальний і позанавчальний час; широке залучення дітей та молоді до трудової діяльності та до роботи в гуртках, клубах, спортивних секціях.

До прогностичних тенденцій розвитку системи профілактики девіантної поведінки молодого покоління в Україні можна віднести: інтеграційні; гуманізаційні; широкої пропаганди питань здорового способу життя; збагачення змісту, форм і методів профілактичної діяльності; створення постійно діючої системи підготовки та перепідготовки кадрів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем, що пов'язані з розвитком системи профілактики девіантної поведінки дітей та молоді в Україні. Серед перспективної тематики подальшого науково-педагогічного пошуку визначено: зміст, форми та методи профілактики девіантної поведінки молодого покоління у провідних країнах світу; співпраця сім'ї та школи з питань профілактики девіантної поведінки дітей та молоді тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдієнко М.О. Народна освіта на Україні. – Х. : ЦСУ, 1927. – 101с.
2. Алатон Антон. Валеологія : підруч. [для початк. школ.] – К. : Алатон, 1996. – 208 с.
3. Алексеева М. И. Совещание по вопросам психологии обучения и воспитания // Советская педагогика. – 1961. – №6. – С.154-155.
4. Амонашвили Ш. Антология вечно восходящей Истины // Педагогіка толерантності. – 2001. – № 3-4. – С.204-208.
5. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я. – К. : Здоров'я, 1990. – 168 с.
6. Андронюк Т. А. Пропедевтична робота з підлітками, схильними до девіантної поведінки, на уроках трудового навчання в загальноосвітній школі: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2002. – 18 с.
7. Антология социальной работы: В 5-ти томах. – М.: Сварогъ НВФ СПТ, 1994 – 1995.
8. Антропова М. В. Гигиена детей и подростков. – М. : Медицина, 1982. – 334 с.
9. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А. Медицинская валеологія. – К. : Здоров'я, 1998. – 244 с.
10. Арнаутов В. В. Голод и дети на Украине: По данным Секции помощи голодающим детям. – Х., 1922. – 48 с.
11. Арнаутов В. В. Дитячі будинки та нові економічні обставини // Соціальне виховання. – 1922. – №5. – С.15-22.
12. Арнаутов В. В. До нового навчального року. // Радянська освіта. – 1928. – №10. – С.1-3.
13. Арнольдов А. И. Живой мир социальной педагогики: в поддержку актуальной науки. – М., 1999. – 132 с.
14. Арнольдов А. И. Социальная педагогика и культурология: содружество наук. – М., 1996. – 28 с.
15. Афанасьєва В. В. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків у діяльності загальноосвітньої школи : автореф. Дис....канд. пед. наук: 13.00.05 : Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2011. – 20 с.
16. Бабанский Ю. К. Педагогика на службе общества // Октябрь, наука, прогресс. – М., 1987. – С.196-206.
17. Бабанский Ю. К., Нойнер Г. Педагогика. – М.: Педагогика, 1984.
18. Балбенко С. Ю. Педагогическая практика в школе : учеб. пособ. [для студ. фак-тов физ. культ. пед. ин-тов] – К. : Вища школа, 1990. – 135 с.
19. Бараненко В. Педологическая служба в советской школе 20-30-х гг. // Советская педагогика. – 1990. – №3. – С.93-101.
20. Баранов В. М. За здоровый образ жизни; физкультура против вредных привычек. – К. : Здоровье, 1988. – 128 с.
21. Барт П. История социально-педагогических идей. – К., 1923.

22. Баяновська М. Р. Соціально-педагогічна діяльність самодіяльних і молодіжних об'єднань (на матеріалі Закарпаття): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1996. – 186 с.
23. Белинович В. В. Обучение в физическом воспитании. – М.: Физкультура и спорт, 1958. – 262 с.
24. Белкин А. С. Проблема раннего предупреждения отклонений в нравственном развитии и поведении школьников. // Советская педагогика. – 1981. – №3 – С.62-68.
25. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как её создать. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.
26. Белорусова В. В. Воспитание в процессе занятий физической культурой. – М.: Физкультура и спорт, 1964. – 96 с.
27. Бенюмов В. М. Вред алкоголя, никотина и наркотиков: [пособ. для учителя] – К.: Радянська школа, 1989. – 125 с.
28. Бердяев Н. А. Новое средневековье. Размышление о судьбе России и Европы. – М.: Феникс, 1991. – 82 с.
29. Бердяев Н. А. О самоубийстве. – М.: Московский университет, 1992. – 23 с.
30. Бердяев Н. А. Русская идея. Судьба России. – М.: ЗАО «Сварог и К», 1997. – 541 с.
31. Березин И. П. Школа здоров'я. – М.: Московский рабочий, 1989. – 221 с.
32. Березівська Л. Д. Освітньо-виховна діяльність Київських просвітницьких товариств (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.). – К.: Молодь, 1999. – 191с.
33. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
34. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 2003. – 280 с.
35. Бех І. Д. Гуманістична педагогіка: перипетії становлення. // Педагогіка толерантності. – 2001. – №2. – С.120-124.
36. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання – нова освітня філософія. // Педагогіка толерантності. – 2001. – №1. – С.16-19.
37. Бех І. Д. Спілкування як загальна психологічна основа виховання особистості. // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах. – К.: Педагогічна думка, 2000. – Кн.1. – С.10-18.
38. Бех І. Д. Формувати у дитини почуття іншої людини. // Педагогіка толерантності. – 2001. – №2. – С.16-23.
39. Бим-Бад Б. М. Воспитание человека обществом и общества человеком. // Педагогика. – 1996. – №5. – С.3-9.
40. Бим-Бад Б. М. Педагогические течения в начале XX века. Лекции по педагогической антропологии и философии образования. – М., 1994. – 112 с.

41. Битинас Б. П. Методологические исследования воспитательных функций микросоциума // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт. – М. – Тула, 1993. – Т.1. – С.75.
42. Битинас Б. П., Катаева Л. И. Гражданскому обществу – институт социальных педагогов. // Педагогика. – 1992. – №5-6 – С.38-45.
43. Білик В. Г. Педагогічні аспекти фізичного виховання та спорту у формуванні ставлення до здорового способу життя дітей та підлітків. // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – 2006. – Вип. 35. – С. 431–434.
44. Білоцерківський В. Я. Історія України: Навч. посібник. – Х. : ХДПУ – 652 с.
45. Блинов А. С. Школа перед лицом алкогольного нашествия // Педагогика. – 1993. – №5. – С.42-46.
46. Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В двух томах. – М. : Педагогика, 1979.
47. Блонский П. П. Избранные педагогические произведения. – М., 1961. – С.301.
48. Блонский П. П. Основы педагогики. – М.: Работник просвещения, 1925. – С.26.
49. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутнього вчителя : [моногр.] – Полтава : Снайтек, 2006. – 431 с.
50. Богданов Г. П. Внеклассная работа по физической культуре : [метод. пособ. для уч-лей физ. культ., воспитат. и старш. пионервожат.] – М. : Просвещение, 1965. – 189 с.
51. Богданов Г. П. Школьникам – здоровый образ жизни. – М. : Физкультура и спорт, 1989. – 192 с.
52. Бойко А. Н. Теория и методика формирования воспитывающих отношений в общеобразовательной школе. – К. : Вища школа, 1991. – 266 с.
53. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації (Підготовка вчителя до формування виховуючих відносин з учнями): Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1996. – 232 с.
54. Бойченко Т. Є. Формування в учнів середньої школи знань про здоров'я людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. – К., 1994. – 40 с.
55. Бойчук Ю. Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні аспекти : [монограф.] – Суми : ВТД «Універ. книга», 2008. – 329 с.
56. Большая советская энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия. – Т.24. – Кн.1 – С.1063.
57. Бондар А., Кобзар Б. Навчально-виховна робота в школах-інтернатах і групах продовженого дня. – К.: Вища школа, 1985. – 304 с.
58. Бондар А. Д. Зв'язки шкіл-інтернатів з батьками учнів і громадськістю // З досвіду роботи шкіл-інтернатів Української РСР. – К.: Радянська школа, 1963. – С.155-167.

59. Бондар А. Д. Розвиток суспільного виховання в Українській РСР (1917-1967 рр.). – К: Київський університет, 1968. – 227 с.
60. Бондар А. Д. Становлення і розвиток загальноосвітньої школи і суспільного виховання на Україні в період воєнної інтервенції і громадянської війни (1917-1920 рр.). // Педагогіка. – 1967. – Вип.6. – С.129-140.
61. Бондаревский Е. Я. О школьных программах по физической культуре. // Физическая культура в школе. – 1987. – № 3. – С. 31-35.
62. Бондаренко О. М. Здравотворчі ідеї в європейській педагогічній думці епохи Відродження // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : матеріали IV міжнар. наук. конф., 5-7 квітн. 2006 г. / ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2006. – Т. 2. – С. 40-44.
63. Бондарь А. С. Теорія і практика фізичного виховання гімназистів на Слобожанщині у другій половині XIX – на початку XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02. : Львів. держ. ун-т фіз. культури. – Львів, 2006. – 20 с.
64. Бородько М. В. Философия воспитания. // Педагогика. – 1993. – №1 – С.118-120.
65. Бочарова В. Г. Взаимодействие школы и социальной среды. // Советская педагогика. – 1982. – №10. – С.19-24.
66. Бочарова В. Г. Воспитание учащихся по месту жительства. – М., 1987. – 190 с.
67. Бочарова В. Г. Интерпритация тезауруса в области социальной педагогики и социальной работы (ФРГ). // Школа социальных педагогов и социальных работников. – М., 1991. – Вып.1 – С.82.
68. Бочарова В. Г. Личность – семья – община. // Социальная работа. – 1992. – №1. – С.3-9.
69. Бочарова В. Г. Перестройка работы с учащимися по месту жительства // Советская педагогика. – 1987. – №11. – С.56-60.
70. Бочарова В. Г. Социальная микросреда как фактор формирования личности школьника: Дисс... д-ра пед. наук.: 13.00.01. – М., 1991. – 401 с.
71. Бочарова В. Г. Социальная служба: состояние и тенденции развития. // Педагогика. – 1992. – №3-4. – С.20-27.
72. Бочарова В.Г., Дружинин В.В., Плоткин М.М. Воспитательная работа со школьниками по месту жительства. – М.: Педагогика, 1983.
73. Бочарова В.Г., Дружинин В.В., Плоткин М.М. Воспитательная работа со школьниками по месту жительства.– М.: Педагогика, 1983.
74. Бочарова В. Г., Компас Й. Взаимодействие социальных институтов во внешкольном воспитании учащейся молодёжи СССР и ГДР. // Советская педагогика. – 1981. – №2. – С.23-31.
75. Боярська Л. Програма «Школа і здоров'я». // Рідна школа. – 2003. – № 1. – С. 55–58.
76. Брехман И. И. Валеология – наука о здоровье. – М. : Физкультура и спорт, 1990. – 208 с.

77. Брехман И. И. Введение в валеологию – науку о здоровье. – Л. : Наука, 1987. – 123 с.
78. Бриль С. М. Гигиена школьника. – Свердловск : Свердл. книжн. изд-во, 1956. – 24 с.
79. Будаг'янц Г. М. Здоровий спосіб життя – основна умова профілактики девіантної поведінки підлітка (історичний аспект). // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 6. – С. 25-29.
80. Будаг'янц Г. М. Здоров'я старшокласників і його залежність від зовнішнього оточуючого середовища. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 8. – С. 15–18.
81. Бурая Н. П. Соціальна робота. – Х.: Університет внутрішніх справ, 1996. – 101с.
82. Бутенко А. П. Образ жизни: проблемы и суждения. – М. : Просвещение, 1978. – 126 с.
83. Бушканец М. Г. Свободное время школьников как педагогическая проблема. – Казань, 1971. – 121 с.
84. Вайнер Э. Н. Формирование здоровьесберегающей среды в системе общего образования. // Валеология. – 2004. – № 1. – С. 21-26.
85. Вайнруб Е. М. Основные принципы гигиенического нормирования учебной и трудовой нагрузок школьников : автореф. дис. на соискание наук. степени д-ра мед. наук : спец. 14.756 / Днепр. мед. ин-т. – Днепропетровск., 1971. – 59 с.
86. Вакуленко О. В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічна умова становлення особистості у підлітковому віці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня пед. наук : спец. 13.00.05 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 20 с.
87. Вальков В. И. Межведомственный подход к социально-педагогической работе. // Педагогика. – 1999. – №8. – С.100-105.
88. Василенко И. В. Взаимодействие школы и социальной среды микрорайона в воспитательной работе с учащимися: Дисс... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1988. – 223 с.
89. Васильков Г. Л. Фізичне виховання як засіб зміцнення здоров'я учнів шкіл-інтернатів. – К. : Держмедвидав, 1961. – 68 с.
90. Василькова Ю. В. Лекции по социальной педагогике. (На материале отечественного образования). – М.: Полиграфресурсы, 1998. – 424 с.
91. Василькова Ю. В., Василькова Т. А. Социальная педагогика: Учебное пособие. – М., 1999. – 440 с.
92. Васьков Ю. В. Добір і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти в середній загальноосвітній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 1996. – 24 с.
93. Ващенко Г. Виховний ідеал. Підручник для педагогів, вихователів, молоді і батьків. – Полтава, 1994. – Т.1.

94. Ведмеденко Б. Ф. Опыт формирования привычки у школьников к занятиям физической культурой // Советская педагогика. – 1980. – № 9. – С. 39–42.
95. Вендровская Р. Б. Воспитательные системы школы 20-х годов. // Воспитательные системы массовой школы и проблемы гуманизации. – М., 1992. – С. 124–133.
96. Веселова В. В. Педагогические и социальные функции службы «Гайденс» в средней школе США (Критический анализ): Дисс... канд. пед. наук: 13.00.01. – М. – 1982.
97. Веселовский Б. История земств за 40 лет. – СПб: Издательство О.Н.Поповой, 1903. – Т.1 – С.437-594.
98. Взаимодействие школы, семьи, общественности в коммунистическом воспитании / Под ред. А.Г.Хрипковой. – М.: Педагогика, 1978.
99. Вильчковский Э. С. Развитие двигательной функции у детей. – К. : Здоров'я, 1983. – 205 с.
100. Виндюк О. В. Новые подходы к совершенствованию двигательной культуры и питания младших школьников. // Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – К. : Запоріжжя, 1999. – Вип.15. – С. 142-143.
101. Виноградов П. А. Физическая культура и здоровый образ жизни: проблемы и перспективы в использовании средств массовой информации в их пропаганде. – М. : Мысль, 1990. – 287 с.
102. Виноградова В. Проблеми дитячої безпритульності (20-ті рр. ХХ ст.). // Рідна школа. – 1999. – №10. – С.77-79.
103. Виноградова-Бондаренко В. Є. Виховання безпритульних дітей в Україні 20-х років ХХ ст.: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. / Ін-т пед-ки АПН Укр. – К., 2001. – 21с.
104. Вихрущ В. О. Розвиток теоретико-концептуальних основ вітчизняної дидактики (друга половина ХІХ — початок ХХ століття): Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. / Нац. пед. ун-т. – К., 2001. – С.1-31.
105. Власюк Г. І. Виховання у старшокласниць прагнення до здорового способу життя : дис. канд. пед. наук : 13.00.01. – К., 1995. – 191 с.
106. Войтенко В. П. Здоровье здоровых. – К. : Здоров'я, 1991. – 248 с.
107. Волошин О. Р. Передумови розвитку валеологічної освіти на теренах західної України в міжвоєнний період (1914-1939 рр.). // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 5. – С. 22-28.
108. Воробъёв Т. В. О законах и принципах в педагогике. // Методологические проблемы педагогической науки. – М., 1990 – С.1-4.
109. Воспитательная работа с учащимися вне школы (в микрорайоне школы) / Под ред. Л. М. Николаевой. – М.: Педагогика, 1981. – 144 с.
110. Воспитательный коллектив и среда его жизнедеятельности / Под ред. А. Г. Куракина – М., 1980.
111. Вострокнутов Л. Д. Генезіс і розвиток правових норм в галузі фізичної культури і здорового способу життя українського народу : від

- звичаєвого права до законодавства початку ХХ. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2003. – 20 с.
112. Вульфів Б. З. Соціальна педагогіка в процесі формування особистості. // Теорія і практика соціальної роботи: український і зарубіжний досвід. – М. – Тула, 1993. – Т.1 – С.59-72.
 113. Галагузова М. А., Штинова Г. Н. Понятійно-термінологічні проблеми педагогіки і освіти // Педагогіка. – 1997. – №6. – С.15-20.
 114. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. – К., 1995.
 115. Ганжій А. Досвідна справа в галузі соціальних. // Радянська освіта. – 1926. – №11. – С. 69-74.
 116. Ганжій А. Новий шкільний рік та завдання в галузі соціального виховання. // Путь просвещения. – 1925. – №10. – С.194-201.
 117. Гановський С. Исследования по методологии педагогической науки в Болгарии // Советская педагогика. – 1982. – №4. – С.109-113.
 118. Гапон Ю. А. Формування потреби старшокласників у спілкуванні з дорослими як соціально-педагогічна проблема: Дис... канд. пед наук.: 13.00.01. – К., 1971. – 191 с.
 119. Гапоненко Л. Соціально-психологічний тренінг як метод підготовки студентів до педагогічного спілкування. // Рідна школа. – 2000. – вересень – С.30-32.
 120. Гартвич А. Школьная реформа снизу. – М., 1908. – 203 с.
 121. Герbart И. Избранные педагогические сочинения. – М.: Государственное учебно-педагогическое издательство Наркомпроса, 1940. – Т.1 – 292 с.
 122. Гербеев Ю. В. Профилактика правонарушений в детской среде. // Советская педагогика. – 1989. – №7. – С.35-40.
 123. Гербеев Ю. В., Юричка Ю. И. Готовим учителя к работе с несовершеннолетними правонарушителями. // Педагогіка. – 1993. – №5. – С.61-66.
 124. Гергет А., Готалов-Готлиб А. Современные педагогические течения. – Херсон: Госиздат Украины, 1925.
 125. Герман Н. В. Безпека життєдіяльності людини в педагогічній спадщині українських просвітителів (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.01. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2000. – 17 с.
 126. Гернет М. Н. Социально-правовая охрана детства за границей и в России. – М.: Право и жизнь, 1924. – 68 с.
 127. Гершунский Б. С. Педагогическая прогностика: Методология, теория, практика. – К.: Вища школа, 1986. – 200 с.
 128. Гершунский Б. С. Педагогическое науковедение. // Советская педагогика. – 1989. – №10. – С.68-74.

129. Гершунский Б. С. Прогностические методы в педагогике. – К.: Вища школа, 1974. – 208 с.
130. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века. – М.: Совершенство, 1998. – 608 с.
131. Гершунский Б. С., Тодоров Л. В., Шубинский В. С. Педагогическая наука: противоречия и перспективы. // Советская педагогика. – 1987. – №12. – С.3-10.
132. Гигиена детей и подростков: [учебник] – М. : Медицина, 1988. – 512 с.
133. Глассер У. Школы без неудачников: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1991. – 184 с.
134. Глуханова Г. Л. Смертність немовлят в Україні. // Здоров'я та відтворення народу України. – К., 1991. – С. 30-34.
135. Глухов В. І. Фізкультура і формування здорового способу життя. – К. : Здоров'я, 1989. – 72 с.
136. Гмурман В. Е. Методологические проблемы науки. – М., 1977.
137. Говорят директора НИИ Академии педагогических наук // Советская педагогика. – 1986. – №6. – С.22-25.
138. Голик А. Н. Введение в педагогическую психиатрию. // Педагогика. – 1996. – №3. – С.30-35.
139. Голобородько А. П. Формирование понятия здорового образа жизни у учащихся основной школы: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01. – Х., 1997. – 241 с.
140. Голованова Н. Ф. Социализация школьников как явление педагогическое. // Педагогика. – 1998. – №5. – С.42-46.
141. Головіна О. В. Виховання здорового способу життя : тренінг для підлітків. – Чернівці : Рута, 2003. – 66 с.
142. Гончаренко С. У. Методологические и теоретические основы формирования у учащихся средней школы естественнонаучной картины мира : дис. д-ра пед. наук в форме научн. доклада : 13.00.01; 13.00.02. – К., 1989. – 56 с.
143. Гончаренко С. У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень. // Вісник АПН України. – 1993. – № 1. – С. 11-23.
144. Гончаренко М. С. Валеологічні аспекти формування здоров'я у сучасному освітньому просторі. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту – 2006. – № 12. – С. 39-43.
145. Гончаров Н. К. Методология и методы педагогики как науки. – М.: Знание, 1968.
146. Гончарова Н. М. Автоматизовані системи контролю фізичного стану дітей молодшого шкільного віку в процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02. / Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. – К., 2009. – 20 с.
147. Горашук В. П. Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед.

- наук : спец. 13.00.01. / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2004. – 40 с.
148. Горашук В. П. Теоретичні підходи до формування культури здоров'я школярів. // Безпека життєдіяльності. – 2005. – № 5 (29). – С. 58-61.
 149. Горбенко М. І. Значення рівня компетентності вчителів загальноосвітніх предметів щодо проблеми формування здорового способу життя школярів. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту – 2003. – № 23. – С. 199-203.
 150. Готалов-Готліб А. Г. Критичні зауваження про уніфіковану систему народної освіти перехідної доби в СРСР. // Шлях освіти. – 1929. – №1-2. – С.12-28.
 151. Греченко В. А. Історія України. Всесвітня історія ХХ століття: Навчальний посібник. – Х.: Основа, НППЦ “Легес”, 1998. – С.125-129.
 152. Григор'єв М. О. Нариси марксистської педагогіки. – Х.: Радянська школа, 1931. – С. 60.
 153. Григор'єв М. О. Сучасні педагогічні течії в СРСР. // Радянська освіта. – 1929. – №1. – С.14-19.
 154. Гринько Г. Очередные задачи советского строительства в области просвещения. – Х., 1920. – С.14-17.
 155. Гринько Г. Очерки советской просветительной политики. – Х., 1923. – 194 с.
 156. Гринько Г. Социальное воспитание детей. // Путь просвещения. – 1922. – №1. – С.1-53.
 157. Гриценко Л. И. Личностно-социальная концепция А. С. Макаренка в современной педагогике (сравнительный анализ отечественного и зарубежного макаренковедения). – Волгоград: Перемена, 1997. – 264 с.
 158. Грушевский М. С. Всеукраинская Академия наук. – М., 1925. – Кн.1-2. – С.213.
 159. Гупан Н. М. Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аспект): Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Ін-т пед. АПН Укр. – К., 2001. – С.1-33.
 160. Гуров В., Шинкаренко М. Открытые школы и социально-педагогическая работа с детьми. // Воспитание школьников. – 1994. – №2. – С.6-9.
 161. Гуров В. Н. Ставрополье: опыт подготовки семейного социального педагога. // Педагогика. – 1998. – №6. – С.57-61.
 162. Гурова Р. Г. О методологии и методах исследования проблем воспитания. – М., 1989. – 68 с.
 163. Гурова Р. Г. Педагогика и социология. // Советская педагогика. – 1974. – №8. – С.77-87.
 164. Гурфінкель А. І. Рівень теоретичних знань, умінь з фізичної культури // Фізичне виховання дітей і молоді. – 1982. – № 9. – С. 6-7.
 165. Гусев Г. Социальная педагогика Православной церкви (на примере трезвенного движения в конце XIX – начале XX ст.). // Педагогика. – 1999. – №3. – С.92-96.

166. Данилов М. А. Марксистская диалектика – методологическая основа педагогических исследований. // Советская педагогика. – 1970. – №3. – С.72-83.
167. Данилов М. А. Основные проблемы методологии и методики педагогических исследований. // Советская педагогика. – 1969. – №5. – С.70-87.
168. Данилов М. А. Педагогический процесс и его диалектика. // Советская педагогика. – 1970. – №7. – С.99-108.
169. Дем'яненко Н. М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в історії вищої школи України (XIX – перша чверть XX ст.): Дис... д-ра пед наук: 13.00.01. – К., 1999. – 399 с.
170. Дементьева И. Приемная семья – новая модель защиты детства в России. // Воспитание школьников – 1996. – №5. – С.5-8.
171. Демиденко Э. С. Социальная педагогика: интеграция педагогики с социологией. // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт. – М. – Тула, 1993. – Т.1. – С.49-59.
172. Демков М. И. Курс педагогики. – М., 1907. – Ч.1. – 315 с.
173. Демков М. И. Курс педагогики. – М., 1916. – Ч.2. – 366 с.
174. Диптан И. И. Деятельность чрезвычайных государственных органов борьбы с детской беспризорностью в УССР (1919-1932 гг.): Автореф. дис... канд. истор. наук: 07.00.01. – К., 1991. – 18 с.
175. Директивы ВКП и постановления советского правительства о народном образовании. – М., 1947.
176. Добрянський І. А., Постолатій В. В. Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець XIX – початок XX ст.). – Кіровоград, 1998. – 143 с.
177. Довженко А. Р. Здоров'я у вашій волі. – К. : Знання, 1990. – 48 с.
178. Доклады Харьковскому Губернскому Земскому Управлению, Губернскому Земскому Собранию по школьному отделу. – Х., 1909. – С.114-115.
179. Доктринальна модель закону про пенітенціарну систему України // Бюлетень Київського Інституту внутрішніх справ. – 1997. – №2. – С.11-53.
180. Долинська Л. В. Формування «Я-образу» підлітка – активний соціально-психологічний метод навчання. // Соціалізація особистості. – К., 1998. – С.117-131.
181. Драгоманов М. С. Два учителі. – Львів, 1902. – С.66.
182. Дубасенюк О.А. Теоретико-методологічні основи виховної діяльності педагога: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. – К., 1996. – 421с.
183. Дубовис М. С. Фізична культура для спеціальної медичної групи 1–9 класів середньої загальноосвітньої школи : програма. – К. : ІЗМН, 1997. – 96 с.
184. Дубогай А. Д. Управлять здоровьем смолоду. – К. : Молодь, 1985. – 111 с.

185. Дубогай О. Д. Щоденник здоров'я. // Валеологія. – 1999. – № 7. – С. 2-3.
186. Дубогай А. Д. Психолого-педагогические основы формирования здорового образа жизни школьников младших классов : дис. д-ра пед. наук : 13.00.01. – К., 1991. – 374 с.
187. Дюркгейм Е. Самоубийство: Социологический этюд. – СПб, 1912.
188. Дюшен В. В. О социальном воспитании. Лекции. – К., 1919. – 12 с.
189. Дюшен В. В. СПОН // Радянська освіта. – 1927. – №11. – С.29-34.
190. Евдокимов В. И. Повышение эффективности обучения средствами наглядности : учебн. пособ. – Х. : ХГПИ, 1989. – 71 с.
191. Еременко В. А. Образ жизни и здоровье человека. // Философские вопросы медицины и биологии. – 1985. – Вып. 17. – С. 52-59.
192. Євтух М. Б. Розвиток освіти і педагогічної думки в Україні (кінець ХУІІІ – перша половина ХІХ ст.): Дис... д-ра пед. наук у формі наукової доповіді: 13.00.01./ Київ ун-т. – К., 1996. – 70 с.
193. Євтух М. Б. Традиції народної педагогіки в розвитку виховання і педагогічної думки. // Гуманітарні аспекти реформування і розвитку системи освіти. – К., 1993. – С.16-22.
194. Єрмакова Т. С. Проблема формування здорового способу життя старшокласників у вітчизняній педагогіці (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди – Х., 2010. – 20 с.
195. Жабокрицька О. В. Педагогічні умови виховання основ здорового способу життя підлітків у позакласній діяльності) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2003. – 20 с.
196. Жаворонкова М. И. Формирование потребности в физическом совершенствовании у учащихся 6-8 классов : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 00.04 / Институт физ. культ. им. П. Ф. Лесгафта. – Л., 1972. – 19 с.
197. Жизненный путь личности: Вопросы теории и методики социально-психологического исследования. – К.: Наукова думка, 1987. – 277 с.
198. Журавлёв В. И. Педагогика в системе наук о человеке. – М.: Педагогика, 1990. – 164 с.
199. Журавлёв В. И. Связь педагогики с другими отраслями научного знания. // Советская педагогика. – 1990. – №4. – С.25-47.
200. Заїкін А. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до виховання здорового способу життя молодших школярів на засадах гендерного підходу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2010. – 22 с.
201. Зайко А. Кабінети соціального виховання при окружних ІНО // Радянська освіта. – 1927. – № 12. – С.41-43.
202. Зайцев В. П. Валеология – учение о здоровье : [учебн. пособие] – Х. : ХГИФК, 1996. – 160 с.

203. Зайцева З. Особливості роботи класного керівника із сім'ями важковиховуваних підлітків. // Педагогіка. – 1983. – №22. – С.22-28.
204. Зайцева З. Г. Школа та важковиховувані підлітки. Книга для вчителя. – К.: Радянська школа, 1991. – 78 с.
205. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» // Голос України. – 2001. – 27 липня. – С. 4.
206. Закопайло С. Компоненти здорового способу життя старшокласників. // Фізичне виховання в школі. – 2001. – № 3. – С. 52–53; 2002. – № 1. – С. 54-55.
207. Закопайло С. А. Педагогічні основи виховання в юнаків 10-11 класів цінностей здорового способу життя: автореф. Дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01. – 24 с.
208. Залкинд А. Б. О методологии целостного изучения в педологии. // Педология. – 1931. – №2. – С.1-18.
209. Залкинд А. Б. Основные вопросы педологии. – М: Работник просвещения, 1930.
210. Залкинд А. Б. Очерки культуры революционного времени. – М.: Работник просвещения, 1924. – 196 с.
211. Залкинд А. Б. Педология в СССР. // Шлях освіти. – 1928. – №1. – С.144.
212. Запорожченко В. Г. Образ жизни и вредные привычки. – М. : Медицина, 1984. – 32 с.
213. Захлебный А. М. Экологическое образование школьников во внеклассной работе : пособ. для учителя. – М. : Просвещение, 1984. – 159 с.
214. Зверев И. Д. Воспитание учащихся в процессе обучения биологии. – М. : Просвещение, 1984. – 160 с.
215. Зверев И. Д. Развитие интереса учащихся к изучению организма человека. – М. : Педагогика, 1971. – 199 с.
216. Зверева И. Д. Социальная работа с молодёжью. – К., 1994. – 101 с.
217. Зверева І. Д. Соціальна підтримка безробітної молоді. // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – №8. – С.26-28.
218. Зверева І. Д. Соціально-педагогічний захист дитинства. // Рідна школа. – 1994. – №3-4. – С.18-20.
219. Зверева І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.05. – К., 1999. – 451с.
220. Зверева І. Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 394 с.
221. Здоровье человека как предмет социально-философского познания / АН СССР, Ин-т философии.- М. : Наука, 1989. – 128 с.
222. Зеленина Л. М., Дягилева Л. И., Калмыкова З. И. Дети «группы риска» кто это? // Советская педагогика. – 1989. – №7. – С.139-141.

223. Зеленський І. Кабінети соціального виховання – учбово-допоміжні установи для масового вчительства. // Радянська освіта. – 1927. – №8-9. – С.39-43.
224. Зеньковский В. В. Русская педагогика в XX веке. // Педагогика. – 1997. – №2. – С. 73-89.
225. Зінченко А. Г. Дитяча безпритульність в Радянській Україні в 20-х – першій половині 30-х років XX ст.: Автореф. дис... канд. істор. наук: 07.00.01 / Одеський нац. ун-т. – Одеса, 2002. – 17 с.
226. Зіньковський В. В. Про соціальне виховання. – К., 1920. – 64 с.
227. Золотухіна С. Т. Розвиток теорії та практики виховуючого навчання в історії вітчизняної педагогічної думки (IX – XIX ст.): Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 1995.
228. Золотухіна С. Т. Тенденції розвитку виховуючого навчання. – Х.: Основа, 1995. – 292 с.
229. Золочевський В. В. Теорія і практика організації фізкультурно-масової роботи із студентською молоддю у вітчизняній педагогіці (кінець XIX – перша половина XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2009. – 22 с.
230. Изуткин А. И. Социология медицины. – К. : Здоровье, 1991. – 787 с.
231. Ионова Е. Н. Вальдорфская педагогика: теоретико-методологические аспекты. – Х.: Бизнес Информ, 1997. – 300 с.
232. Иорданский Н. Н. Организация детской среды. – М.: Работник просвещения, 1925.
233. Иорданский Н. Н. Основы и практика социального воспитания. – М.: Работник просвещения, 1924. – 190 с.
234. Иорданский Н. Н. Школоведение. – М.: Работник просвещения, 1929.
235. Іванова І. Б. Соціально-педагогічна робота з дітьми-інвалідами в системі соціальних служб для молоді: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Нац. пед. ун-т. – К., 1998. – 17 с.
236. Інтеграція елементів змісту освіти : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 10-12 травн. 1994 р. – Полтава, 1994. – 234 с.
237. Іонова О. М. Дитина в сучасному суспільстві. // Педагогіка і психологія. – 1999. – №1. – С.86-92.
238. Іонова О. М. Людинознавство як фундамент Штайнер-педагогіки. // Педагогіка та психологія. – Х.: ХДПУ, 1998. – Вип.7. – С.180-184.
239. Історія Національної Академії Наук України (1929-1933 рр.). Документи і матеріали. – К.: Нбув, 1998. – 763 с.
240. Казаков Л. Х., Колесов Д. В. Наркогенная информация и профилактика наркомании среди учащихся. // Советская педагогика. – 1991. – №7. – С.20-24.
241. Казначеев В. П. Экология человека и проблемы социально-трудового потенциала населения. // Проблемы экологии человека. – М., 1986. – С. 5-15.

242. Казначеев В. П. Здоровье: для чего и на сколько? // Валеология. – 2000. – № 9. – С. 2-3.
243. Каиров А. И. Перспективы развития педагогической науки и координация работы академии и кафедр педагогики педагогических институтов. // Советская педагогика. – 1960. – №2. – С.16-45.
244. Калашников А. П. Очерки марксистской педагогики. – М., 1929. – Т.1. – С.12-13.
245. Каленникова Т. Г. Межпредметные связи как фактор экологического образования и воспитания учащихся: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Минск. пед. ин-т им. А. М. Горького. – Минск, 1991. – 19 с.
246. Каптерев П. Ф. Педагогический процесс. – СПб: Журнал: «Русская школа», 1905. – 137 с.
247. Каптерев П. Ф., Музыченко А. Ф. Современные педагогические течения. – М., 1913.
248. Карасев А. В. Здоровый образ жизни как основа профилактики сердечно-сосудистых заболеваний у молодежи. // Советское здравоохранение. – 1985. – № 5. – С. 13-16.
249. Карасьова Н. І., Подставкіна А. Ф. Про психолого-педагогічну підготовку майбутніх учителів до роботи в установах для дітей-сиріт. // Радянська школа. – 1990. – №8. – С.89-92.
250. Карцева Л. В. Трудновоспитуемый подросток: поиск реальных решений. // Советская педагогика. – 1991. – №4. – С.52-58.
251. Кикалишвили С. Г. Эффективность разных форм физкультурно-оздоровительной работы с младшими школьниками : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Груз. Гос ин-т физ. Культ. – Тбилиси, 1991. – 22 с.
252. Кириленко С. В. Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2004. – 20 с.
253. Кириченко О. В. Концептуальні напрямки формування в старшокласників позитивного ставлення й мотивації до зміцнення особистого здоров'я та здорового способу життя у процесі допризової підготовки. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту – 2006. – № 3. – С. 38-42.
254. Киричук О. Виховний ідеал у контексті української ментальності. // Нові технології навчання. – К., 1997. – Вип. 19. – С.11-16.
255. Климова В. И. Человек и его здоровье. – М. : Знание, 1985. – 192 с.
256. Кліш П. А. Соціальне виховання підлітків у мікросоціумі: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – Луцьк, 1993. – 159 с.
257. Коберник О. М. Прогнозування виховної ситуації. // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С.109-116.
258. Кобзар Б. Педагогические проблемы развития школ-интернатов, школ и групп с продлённым днём (на опыте УССР): Автореф. дисс... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Тбилиси, 1967. – 76 с.

259. Кобзар Б. С., Макарова Л. М. Обучение студентов диагностике воспитательной работы. // Педагогика. – 1993. – №1. – С.66-70.
260. Кобзар Б. С., Постовойтов Є. П. Розвиток особистості учня в умовах соціально-реабілітаційного центру. // Педагогіка і психологія. – 1999. – №1. – С. 59-69.
261. Коваленко В. Права, гарантії, захист неповнолітніх та учнівської молоді. // Голос депутата. – 2000. – №9-10.
262. Коваль Л. Г., Зверєва І. Д., Хлебик С. Р. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: Навчальний посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 392 с.
263. Козубовська І. В. Рання профілактика протиправної поведінки неповнолітніх (психолого-педагогічні аспекти) : Дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. : Ужгородський держ. ун-т. – Ужгород, 1996. – 422 с.
264. Колесов Д. В. Здоровье и укрепляющие его факторы. // Биология в школе. – 1989. – № 3. – С. 13-16.
265. Колесов Д. В. Основы гигиены и санитарии : учебн. пособ. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с.
266. Колесов Д. В. Антиалкогольное воспитание школьников // Советская педагогика. – 1985. – №9. – С.23-28.
267. Колесов Д. В. Важные направления антиалкогольной пропаганды // Советская педагогика. – 1986. – №7. – С.64-67.
268. Комплексний підхід в вихованні учасників по місцю жителства. – М., 1978. – 74 с.
269. Комплексный подход к современным процессам воспитания школьников. – Кишинёв, 1980.
270. Кон И. С. НТР и проблемы социализации молодёжи. – М.: Знание, 1988 – 64 с.
271. Кондратюк С. М. Інтегративний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2003. – 18 с.
272. Коношенко С. В. Готовність вихователя до роботи з дітьми в реабілітаційному центрі. // Рідна школа. – 2001. – лютий. – С.14-17.
273. Конституція України. – К. : Право, 1996. – 55 с.
274. Корж Л. В. Освітня діяльність земств Харківської губернії (в кінці ХІХ – на поч. ХХ ст.): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т пед. АПН Укр. – К., 1999. – 19 с.
275. Корнилова А. И. Школьникам о здоровье. – К. : Здоровье, 1984. – 32 с.
276. Коробейников Г. В. Христианский взгляд на проблему здоровья. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2005. – № 10. – С. 144-146.
277. Королёв Ф. Ф. Основные направления методологических исследований в области педагогики. // Советская педагогика. – 1969. – №4. – С.38-57.

278. Корсун І. В. Соціалізація старшокласників у сфері вільного часу: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. / Луган. держ. пед. ун-т: 13.00.01. – Луганськ, 1996. – 22 с.
279. Кос В. Р. Опыт внедрения новой программы физического воспитания национальной школы во Львовской области, УССР. // Физическое воспитание и школьная гигиена : тезисы IV Всесоюз. конф. – М., 1991. – Ч. 1. – С. 15-16.
280. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Радянська школа, 1989. – 508 с.
281. Кочерга Ф. Школа життя. // Будьмо здорові. – 1997. – № 5. – С. 4-7.
282. Кочетов А. И. Мастерство перевоспитания. – Минск: Народная асвета, 1981. – 160 с.
283. Кочетов А. И. Перевоспитание подростка. – М.: Педагогика, 1972 – 120 с.
284. Кочетов А. И., Верцинская Н. Н. Работа с трудными детьми. – М.: Просвещение, 1986 – 160 с.
285. Крамар В. У. Здоровий спосіб життя. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту – 2002. – № 22. – С. 17-23.
286. Крамар В. У. Здоровий спосіб життя в підготовці вчителя початкових класів. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту – 2002. – № 21. – С. 43-50.
287. Краснова Н. П., Харченко Л. П. Методика роботи соціального педагога: Навчальний посібник. – Луганськ: ЛДПУ, 2001. – Ч. II – 112 с.
288. Красовицький М. До питання про структуру педагогічної науки. // Шлях освіти. – 2001. – №1. – С.11-13.
289. Краткий дефектологический словарь. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1964. – 302 с.
290. Кремень В. Ключові проблеми розвитку загальної середньої, дошкільної, позашкільної та професійно-технічної освіти. // Педагогіка толерантності. – 2000. – №3. – С.4-12.
291. Кремень В. Через пріоритетний розвиток освіти, виховання до динамічного національного прогресу. // Педагогіка толерантності. – 2000. – №4. – С.4-9.
292. Кремень В., Ткаченко В. Орієнтири на перспективу. // Шлях освіти. – 1997. – №2. – С.2-6.
293. Кремень В., Ткаченко В. Україна: шлях до себе: Проблеми суспільної трансформації. Навчальний посібник для студентів вузів. – К.: Др.Ук., 1999. – 447 с.
294. Кремень В. Г. Педагогічна наука: час методологічної рефлексії // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С.9-16.
295. Кривошеєва Г. Л. Формування культури здоров'я студентів університету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Луганськ. держ. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2001. – 20 с.

296. Крилов С. Е. Экологическое воспитание в процессе занятий физическими упражнениями в школе : автореф. дис. на соискание наук. степени канд. пед. наук : 13.00.04 / Гос. ин-т физ. культ. им. П. Ф. Лесгафта. – Л., 1987. – 21 с.
297. Крупенина М. Советское общество и дети. // О наших детях. – 1929. – №2. – С.3-5.
298. Крупенина М. В. Основы социального воспитания. // Вопросы пролетарской педагогики. – М., 1925. – С.39-55.
299. Крупенина М. В. Педагогика среды и методы её изучения. – М., 1930.
300. Крупенина М. В. Школа и общество // На путях к новой школе. – 1930. – №10. – С.58-68.
301. Крупенина М. В., Шульгин В. Н. В борьбе за марксистскую педагогику. – М.: Работник просвещения, 1929. – С.89.
302. Крылова З. П. Общественное воспитание как философская и социально-педагогическая проблема: Дисс... канд. филос. наук: 09.00.01. – М., 1985.
303. Кудрявцева Е. Н. Здоровье человека: проблемы, суждения. // Вопросы философии. – 1987. – № 12. – С. 98-109.
304. Кузин Н. П. О работе Академии педагогических наук в СССР. // Советская педагогика. – 1969. – №5. – С.14-27.
305. Кузнецов М.Т. Антиалкогольное воспитание в школе. // Советская педагогика. – 1989. – №6 – С.39-42.
306. Кузнецов Ю. Б., Иванов О. О. Антиалкогольне виховання в школі // Радянська школа. – 1985. – №11. – С.58-63.
307. Кузь В. Г. Педагогические основы воспитательного процесса в контексте «Школа-детский сад»: Дисс... д-ра пед. наук (в форме научного доклада): 13.00.01. – К., 1992. – 54 с.
308. Кузьменко В. Ю. Виховання у учнів 8-9 класів здорового способу життя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2003. – 20 с.
309. Кузьменко В. Ю. Становлення та розвиток поняття «здоровий спосіб життя». – К.: Педагогічна думка, 2000. – Т.1. – 235 с.
310. Кумарина Г.Ф. Дети «группы риска». // Советская педагогика. – 1991. – №10. – С.33-37.
311. Кумарина Г. Ф. Коррекционные классы в структуре средней школы. – М., 1988.
312. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта [пер. с венгер.]. – М. : Радуга, 1982. – 400 с.
313. Курилова В. И. Жить долго не старея : цикл бесед. – Сумы : Ред.-изд. отдел облуправл. по печати, 1991. – 13 с.
314. Куц О. С. Організаційно-методичні основи фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами, які проживають за умов підвищеної радіоактивності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук

- : 24.00.02 / Український держ. ун-т фіз. вих. і спорту. – Київ, 1997. – 40 с.
315. Куценко Г. И. Книга о здоровом образе жизни. – М. : Профиздат, 1987. – 256 с.
 316. Лавриченко Н. Педагогічне осмислення проблем соціалізації шкільної молоді у Франції. // Шлях освіти. – 2000. – №4. – С.20-24.
 317. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрис. – К., 2000. – 444 с.
 318. Лазаревский С. В. Формирование общеучебных интеллектуальных умений у старшеклассников /на материалах дисциплин естественнонаучного цикла / : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / НИИ педагогики УССР. – К., 1990. – 24 с.
 319. Лапаєнко С. В. Формування ціннісних орієнтацій старших підлітків на здоровий спосіб життя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2000. – 20 с.
 320. Лебедев О. Е., Федорец Н. А. Районный социально-педагогический комплекс // Советская педагогика. – 1989. – №8. – С.66-69.
 321. Лебедева Л. Д. Арт-терапия в педагогике. // Педагогика. – 2000. – №9. – С.27-34.
 322. Левін Р. Перший досвід діяльності Центру соціальної роботи з дітьми-інвалідами. // Соціальна політика та соціальна робота. – 1999. – №3-4. – С.137-139.
 323. Лекции по методике конкретных социологических исследований. – М.: МГУ, 1972. – 202 с.
 324. Леонов О. З. Організаційно-методичні основи позакласної фізкульт-масової і спортивної роботи в 5-9 класах загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук у формі наук. доп. : 13.00.04 / Одеса, 1994. – 24 с.
 325. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.
 326. Липский И. А. Социальная педагогика: практика, научная дисциплина, образовательный комплекс. // Педагогика. – 2001. – №1. – С.24-32.
 327. Лисицын Ю. П. Здоровье человека – социальная ценность. – М. : Мысль, 1989. – 270 с.
 328. Лисицын Ю. П. Насущные проблемы охраны и укрепления здоровья людей. // Политическое образование. – 1986. – № 10. – С. 30-37.
 329. Литвиненко С. Сучасні проблеми соціалізації школярів. // Шлях освіти. – 1997. – №3. – С.9-14.
 330. Литовченко Г. О. Необхідні знання студентів факультету фізичного виховання, які сприяють формуванню здорового способу життя та пропагуванні його серед людей різного віку. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту – 2005. – № 6. – С. 28-34.

331. Лихачёв Б. Т. Законы воспитания и их обусловленность законами общественного развития. // Советская педагогика. – 1981. – №3. – С.86-94.
332. Лихачёв Б. Т. К вопросу о сущности и классификации методов воспитательного воздействия. // Советская педагогика. – 1969. – №5. – С.122-131.
333. Лихачёв Б. Т. Реализация комплексного подхода к воспитательной работе с учащимися средней школы. // Советская педагогика. – 1980. – №12. – С.78-89.
334. Лихачёв Б. Т. Сущность, критерии и функции научной педагогики. // Педагогика. – 1997. – №6. – С.21-26.
335. Лобаньова В. В. Фізична культура і спорт у дозвіллі школярів. // Фізичне виховання дітей і молоді. – 1990. – №. 13. – С. 35-38.
336. Лодкина Т. Социальный педагог приходит в семью. // Воспитание школьников. – 1996. – №5. – С.25-30.
337. Лозовая В. И. Классный час : [учеб. пособ.] – Харьк. гос. пед. ин-т им. Г. С. Сковороды. – Харьков : ХОПИ, 1988. – 82 с.
338. Лозовая В. И. Основные вопросы дидактики : учеб. пособ. / Харьк. пед. ин-т им. Г. С. Сковороды. – Харьков, 1992. – 102 с.
339. Лозовая В. И. Вопросы теории воспитания : учеб. пособ. для студ. пед. вузов / Харьк. гос. пед. ун-т им. Г. С. Сковороды. – Х. : Основа, 1994. – 160 с.
340. Ломов Б. Ф. О комплексном изучении человека. // Современная наука: познание человека. – М.: Наука, 1988. – С.110-123.
341. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології. – К., 1998 – 112 с.
342. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти: Навчальний посібник. – К.: Центр «Магістр – S» Творчої спілки вчителів України, 1996. – 256 с.
343. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. – К.: Радянська школа, 1990. – 367 с.
344. Макаренко А. С. Педагогические сочинения: В 8-ми томах. – М.:Педагогика, 1983-1986.
345. Максимова Н. Профілактика алкоголізму та наркоманії (соціально - психологічний аспект). // Соціальна політика і соціальна робота. – 1999. – №3,4. – С.126-136.
346. Максимова И. Б. Актуальные проблемы оздоровления нации как составляющий фактор профессиональной деятельности специалистов в области физической культуры и спорта. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2007. – № 5. – С. 69-71.
347. Малинин Г., Фрадкин Ф. Воспитательная система С. Т. Шацкого. – М.: Прометей, 1993. – 175 с.
348. Малько А. О. Предметно-сутнісні засади соціальної педагогіки. // Теоретико-методологічні аспекти дослідження проблем соціальної педагогіки. – Х., 2000. – С.115-123.

349. Малько А. О. Рефлексія соціального виховання епохи античності (культурно-історичний аспект). // Рідна школа. – 2001. – жовтень. – С.69-72.
350. Малько А. О. Соціальна педагогіка в школі: культурологічний аспект. // Рідна школа. – 2001. – березень. – С.36-41.
351. Мальков А. Материалы к вопросу о преподавании гигиены в средней школе. – М. : Знание, 1968. – 74 с.
352. Мамонтов Я. Й. Г. Песталоцці і сучасність. // Радянська освіта. – 1927. – №1. – С.4-12.
353. Мамонтов Я. Особистість і суспільність у педагогічних течіях. // Радянська освіта. – 1926. – № 7-8. – С.19-28.
354. Мамонтов Я. А. Педагогічна система як принцип науково-педагогічного дослідження. // Шлях освіти. – 1927. – №5. – С.123-129.
355. Мамонтов Я. А. Право держави і право дитини. // Соціальне виховання. – 1922. – №5. – С.34-42.
356. Маннермгеймская Лига защиты детей и молодёжи // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт. – М. –Тула, 1983. – Т.1. – С.207.
357. Маркушевич А. И. Задачи кафедр педагогики в свете закона об укреплении связи школы с жизнью. // Советская педагогика. – 1960. – №2. – С.3-16.
358. Марьенко И. С. К вопросу о теоретическом обосновании методов воспитания. // Советская педагогика. – 1971. – №10. – С.99-106.
359. Марьенко И. С. Общество – воспитание – педагогика. // Советская педагогика. – 1985. – №4. – С.127-129.
360. Матвеев Л. П. Теория и методика физического воспитания : учеб. для ин-тов физ. культ. : в 2 т. – 2-е изд, исправ. и доп. – М. : Физкультура и спорт, 1976. – 265 с.
361. Медведев А. И., Фицула М. Н., Хмурич Р. М. Перевоспитание несовершеннолетних в условиях специального учреждения. – К.: Вища школа, 1986. – 152 с.
362. Медынский Е. Н. История педагогики в связи с экономическим развитием общества. – М.: Работник просвещения, 1929. – Т.3: Русская педагогика. – 449 с.
363. Меликсетян А. С. Социальные причины аморального поведения несовершеннолетних. // Советская педагогика. – 1991. – №4. – С.75-80.
364. Меликсетян А. С. Социальные причины отклоняющегося поведения девушек. // Советская педагогика. – 1990. – №10. – С.53-59.
365. Мельниченко Б. Ф. Деякі питання методів науково-педагогічного дослідження виховної роботи в ЧРСР. // Педагогіка. – 1975. – Вип.14. – С.152-155.
366. Мерлян А. М. Физкультуру – в семью. – К. : 1989 [без изд]. – 47 с.
367. Место жительства – место воспитания. – М.: Издательство Политической литературы, 1985.

368. Методологические проблемы педагогики (обзор выступлений) // Советская педагогика. – 1969. – №6. – С.56-76.
369. Методологические проблемы педагогики (обзор выступлений) // Советская педагогика. – 1969. – №4. – С.61-70.
370. Методологические проблемы развития педагогической науки. – М.: Педагогика, 1985. – 240с.
371. Методология и методы социально-педагогического исследования. / Под ред. С. Харченко. – Луганск: «Альма матер», 2001. – 212 с.
372. Методология педагогики о чём спорим? // Советская педагогика. – 1991. – №7. – С.30-43.
373. Методология педагогики: в поисках новых идей // Советская педагогика. – 1987. – №12. – С.42-55.
374. Мигович І. І. Соціальна робота. Вступ до спеціальності. – Ужгород, 1997. – 190 с.
375. Мигович І. І. Становлення соціальної роботи як науки в Україні. // Соціальна політика і соціальна робота. – 1998. – №1-2. – С. 68-77.
376. Мирошніченко Л. Д., Пелипас В. Е., Рыбакова Л. Н. Организация антинаркотической работы с подростками. // Педагогика. – 2000. – №9. – С.18-26.
377. Михайлова В. М. Из опыта совместной работы семьи и школы в дореволюционной России. // Новые исследования в педагогических науках. – 1974. – №9. – С.11-15.
378. Мищик Л. Профессиональная подготовка социальных педагогов: педагогический, психологический и управленческий аспекты. – Запорожье, 1996. – 104 с.
379. Міщик Л. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціальних педагогів у закладах вищої освіти: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.05 / Київ. ун-т, 1997. – 32 с.
380. Міщик Л. І. Змістовні параметри становлення соціальної педагогіки як науки та професійної діяльності. // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. – К. – Подільськ, 1999. – Вип. 1. – С.24-35.
381. Міщик Л. І. Соціальна педагогіка: Навчальний посібник. – К. : ІЗМН, 1997. – 139 с.
382. Міщик Л. І. Теоретико-методологічні основи професійної підготовки соціальних педагогів у закладах вищої освіти: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.05. – Запоріжжя, 1997. – 358 с.
383. Монозон Е. И. Педагогика в системе общественных наук. // Советская педагогика. – 1985. – №5. – С.47-52.
384. Москаленко В. В. Социализация личности (философский аспект). – К.: Выща школа, 1986 – 200 с.
385. Моховиков А. Н. Телефонное консультирование. – К., 1994. – 192 с.
386. Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику. – М.: Институт практической психологии, 1997. – 364 с.

387. Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику. Учебное пособие. – Пенза, 1994. – Ч.1 – 172 с.
388. Мудрик А. В. Роль социального окружения в формировании личности подростка. – М.: Знание, 1979 – 40 с.
389. Мудрик А. В. Социализация и воспитание подрастающего поколения. – М.: Знание, 1990. – 39 с.
390. Мудрик А. В. Социализация и смутное время. – М.: Знание, 1991. – 78с.
391. Мудрик А. В. Социальная педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических вузов. – М.: Изд. центр «Академия», 2000. – 192 с.
392. Мурахов И. В. Здоровье, трудоспособность и физическая культура. – К. : Общество «Знание», УССР, 1985. – 48 с.
393. Натоп П. Социальная педагогика. – СПб, 1911. – 360 с.
394. Наточій А. М. Організація реабілітаційно-виховного процесу в санаторній школі-інтернаті для дітей із захворюванням серцево-судинної системи: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1995. – 194 с.
395. Наумов Б. Н. Теоретические основы целостности педагогической деятельности. – Х.: Основа, 1994. – 196 с.
396. Наумов Н. Проблемы методов воспитания в педагогических изданиях. // Советская педагогика. – 1970. – №3. – С.140-143.
397. Нечепоренко Л.С., Подоляк Я.В., Пасынок В.Г. Воспитание: Учебное пособие. – Х.: Основа, 1997. – 232 с.
398. Нечепоренко Л.С., Подоляк Я.В., Пасынок В.Г. Классическая педагогика: Учебное пособие. – Х.: Основа, 1998. – 420 с.
399. Никандров Н. Д. Методологическое знание в педагогике. // Советская педагогика. – 1984. – №8. – С.38-44.
400. Никитенко А. Наш северный сосед Норвегия. // Народное образование. – 1990. – №6. – С.146-153.
401. Никитенко А. Наш северный сосед Норвегия. // Народное образование. – 1990. – №6. – С.146-153.
402. Никитин В. А. Начала социальной педагогики. Учебное пособие. – М.: Изд-во: «Флинта», – 1999. – 70 с.
403. Никитин В. А. Понятия и принципы социальной педагогики. – М., 1996 – 21 с.
404. Ничкало Н. На порозі нового тисячоліття. // Рідна школа. – 1998. – №3. – С.3-5.
405. Новикова Г. Збереження та зміцнення здоров'я школярів за допомогою тренажерів. // Фізичне виховання в школі. – 2000. – № 1. – С. 33-39.
406. Новикова Л.И. Школа и среда. – М.: Знание, 1985. – 80 с.
407. Новые информационные технологии обучения. – М., 1992. – Вып.1. – С.18-21.
408. Нойфельд И. (ФРГ) Методы социальной работы. // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт. – М.-Тула, 1993. – Т.1 – С.135-147.
409. Об исследовании проблемы взаимодействия социальных институтов во внешкольном воспитании учащихся. – М., 1983. – 127 с.

410. Общее собрание АПН РСФСР // Советская педагогика. – 1961. – №4. – С.151-156.
411. Общие основы педагогики / Под ред. Ф. Ф. Королёва, В. Е. Гмурмана. – М.: Просвещение, 1967. – 391 с.
412. Огородников И. Т. Актуальные проблемы теории воспитания. // Советская педагогика. – 1969. – №7. – С.30-43.
413. Огородников И. Т. Педагогика: Учебное пособие для студентов. – М.: Просвещение, 1968. – 374 с.
414. Ожеван М. А. Здоровье как предмет теоретико-медицинского и философского исследования/ // Философские вопросы медицины и биологии. – 1984. – Вып. 16. – С. 12-20.
415. Окаринський М. М. Формирования у подростков невосприимчивости к употреблению наркотических веществ в деятельности пласту: Дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Тернопольский держ. педагогический ун-т им. Владимира Гнатюка. – Т., 2000. – 235 арк.
416. Окопний А. М. Фізичне виховання у спадщині українських педагогів (друга половина ХІХ–перша пол. ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту : спец. 24.00.02 / Львів. держ. ін-т фіз. культ. – Л., 2001. – 16 с.
417. Онищенко Н. П. Корекція девіантної поведінки молодших школярів у процесі діяльності дитячих громадських організацій : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Херсонський державний університет. – Херсон, 2003. – 20 с.
418. Оржехівська В. М. Соціально-педагогічні основи профілактики правопорушень важковиховуваних учнів: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 1995. – 440 с.
419. Оржеховская В. М. Избавление учащихся от наркотических привычек. – К., 1997. – 304 с.
420. Основні показники життєдіяльності здорової людини : довідник / Терн. мед. ін-т ім. І. Я. Горбачевського. – Тернопіль, 1994. – 41 с.
421. Основы социальной работы. – М.: Инфра-М, 1997. – 368 с.
422. Островська Л. Соціальний захист дітей і молоді/ // Радянська школа. – 1997. – №6. – С.7-8.
423. Островська-Бугайчук І. М. Підготовка майбутніх учителів правознавства до роботи з підлітками девіантної поведінки : автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04 / ХНПУ ім. Сковороди. – Х., 2011. – 21с.
424. Осухова Н.Г. Психодрама: допомога дітям, пережившим насилля. // Педагогика. – 2001. – №3. – С.86-97.
425. Пантюк М. П. Виховання підлітків у діяльності молодіжних товариств і об'єднань в західноукраїнських землях кінця ХІХ – початку ХХ ст. (історико-теоретичний аспект): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1997.
426. Панченко М. Ф. Методи соціально-педагогічних досліджень. // Педагогіка. – 1975. – Вип.14. – С.133-145.

427. Парыгин Б. Д. НТР и личность. Социально-психологические проблемы. – М.: Политиздат, 1978.
428. Пащенко Д. І. Зарубіжний досвід гуманізації соціального середовища та виховання. – К.: Знання, 1999. – 208 с.
429. Пащенко С. Ю. Підготовка соціальних педагогів до освітньо-дозвілєвої діяльності учнівської молоді: Автореф. дис... канд. пед наук: 13.00.04. / Нац. пед. ун-т. – К., 2000. – 19 с.
430. Певзнер М. Н. Реформаторское движение в педагогике Западной Европы конца XIX – начала XX века: Дисс... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Новгород, 1997. – 338 с.
431. Педагогика / Под общ. ред. Кондратюка А. – К.: Вища школа, 1976. – 376 с.
432. Педагогика / Под ред. Баранова С. П., Воликовой В. А., Сластёнина В. А. – М.: Педагогика, 1976. – 352 с.
433. Педагогика / Под ред. Баранова С. П., Сластёнина В. А. – М.: Просвещение, 1986. – 335 с.
434. Педагогика / Под ред. В. А. Сластёнина. – М., 1998. – 512 с.
435. Педагогика / Под ред. И. П. Подласого: В 2-х книгах. – М.: Владос: Гуманитарный издательский центр, 200. – 576 с.
436. Педагогика / Под ред. П. И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 1998. – 640 с.
437. Педагогика / Под ред. Т. А. Ильиной. – М.: Просвещение, 1984. – 496 с.
438. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии. / Под ред. С. А. Смирнова. – М., 1999.
439. Педагогическая Энциклопедия / Под ред. А. Г. Калашникова. – М., 1927. – Т.1.
440. Педагогическая Энциклопедия: В 4-х томах. – М., 1964-1968.
441. Педагогіка / За ред. М. Д. Ярмаченка. – Київ: Вища школа. – 1986. – 543 с.
442. Первый украинский институт охраны материнства и младенчества // Путь просвещения. – 1923. – №4. – С.288.
443. Перетятко О. В. Проблема формування здорового способу життя у вітчизняному шкільництві кінця XIX–початку XX століть. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 7. – С. 36-43.
444. Петренко И. И. Совместная работа семьи и школы по воспитанию у младших подростков потребности физического совершенствования. – Киев, 1990. – 67 с.
445. Петухова Е. И. К исследованию профилактики отклонений в нравственном развитии школьников. // Советская педагогика. – 1982. – №1. – С.63-66.
446. Пилипенко А. И. Педагогическая профилактика употребления наркотических веществ учащимися общеобразовательных школ :

- автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук. : спец. 13.00.01. / КГУ им. Т. Г. Шевченко. – К., 1992. – 17 с.
447. Пискунов А. И. Основные направления разработки теории и истории педагогики. // Педагогическая наука. Итоги и перспективы. – М.: Педагогика, 1979. – С.52-70.
 448. Підготовка майбутнього вчителя до перевиховання педагогічно занедбаних учнів. Методичні рекомендації для викладачів пед. вузів / Укл. М. Фіцула. – К.: РУМК, 1991. – 44 с.
 449. Плоткин М. М. Социально-педагогическая помощь детям из неблагополучных семей. // Педагогика. – 2000. – №1. – С.47-52.
 450. Положення про навчально-виховні заклади для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків // Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. – К.: Столиця, 1998. – Ч.ІІ. – С.39-49.
 451. Положення про приймальники-розподільники для неповнолітніх органів внутрішніх справ // Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. – К.: Столиця, 1998. – Ч.ІІ. – С.189-196.
 452. Положення про центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх // Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. – К.: Столиця, 1998. – Ч.ІІ. – С.200-205.
 453. Полулях А. Формування здорового способу життя школярів засобами фізичного виховання в умовах ступеневої освіти. // Фізичне виховання в школі. – 2002. – № 4. – С. 35-38.
 454. Поляков М. Підготовка фахівців для системи соціального захисту в Дніпропетровському державному університеті. // Шлях освіти. – 2000. – №4. – С.30-32.
 455. Пономаренко Г. О. Профілактика девіантної поведінки учнівської молоді у системі діяльності правоохоронних органів: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. / Кіровоградський держ. пед. ун-т. – Кіровоград, 1998. – 19 с.
 456. Пономаренко Г. О. Профілактика девіантної поведінки учнівської молоді у системі діяльності правоохоронних органів: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кіровоград: Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, 1998. – 19 с
 457. Попов В. А. Предмет и задачи превентивной педагогики. // Советская педагогика. – 1990. – №9. – С.53-57.
 458. Попов М. А. Педагогічні умови корекції поведінки важковиховуваних старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07. / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Луганськ – 2006 – 19с.
 459. Попов О. Від абабагаламаги до соцвиху. // Путь просвещения. – 1924. – №10. – С.24-38.
 460. Попов О. І. Український науково-дослідний інститут Педагогіки в Харкові. // Шлях освіти. – 1923. – №8-9. – С.130-138.
 461. Порадник по соціальному вихованню. – Х., 1922. – С.16-29.

462. Почекаєва Л. О. Організація самоврядування в дитячих закладах інтернатного типу в 20-ті роки. // Радянська школа. – 1986. – №12. – С.80-84.
463. Приступа Є. Н. Становлення і розвиток педагогічних основ української народної фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01. / АПН України, Ін-т педагогіки. – К., 1996. – 48 с.
464. Приходько А. И. Проблема физического воспитания личности в педагогической журналистике (вторая половина XIX – начало XX века) : дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Харк. держ. пед. ун-т им. Г. С. Сковороды. – Харьков, 1998. – 225 с.
465. Приходько В. Підготовка майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України, Київ, 2004. – 20 с.
466. Про затвердження положення про загальноосвітні інтернатні заклади України // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1994. – №13-14. – С.31-62.
467. Про заходи Міністерства освіти України щодо посилення профілактики. злочинності, наркоманії та захворювань на СНІД серед учнівської та студентської молоді на 1999-2000 роки // Інформаційний збірник. Міністерства освіти України. – 1999. – №11. – С.28-31.
468. Про організацію виконання Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю» // Інформаційний збірник Міністерства України. – 1994. – №24. – С.3-6.
469. Про організацію виконання Указу Президента України «Про затвердження заходів щодо дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків» // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1998. – №6. – С.3-10.
470. Про підвищення ефективності роботи щодо профілактики наркоманії серед учнів та студентської молоді // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – №19. – С.28-32.
471. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1994. – №12. – С.17-29.
472. Про попередження злочинності серед неповнолітніх на вулиці та в інших громадських місцях // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1995. – №4. – С.30-31.
473. Про посилення роботи щодо протидії пияцтву, алкоголізму та вживанню тютюну серед учнів та студентської молоді // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1995. – №7. – С.27-30.
474. Проблемы методологии педагогики и методики исследований / Под ред. М. А. Данилова, Н. И. Болдырева. – М.: Педагогика, 1971. – 350 с.

475. Проблемы научной педагогики. – М.: Научно-исследовательский институт методов школьной работы, 1928. – Кн.1. – 460 с.
476. Проблемы научной педагогики. – М.: Научно-исследовательский институт методов школьной работы, 1929. – Кн.2. – 104 с.
477. Проблемы научной педагогики. – М.: Научно-исследовательский институт методов школьной работы, 1929. – Кн.3. – 204 с.
478. Прокопенко В. Развитие метода убеждения в истории советской школы и педагогики (1917 – 1941 гг.): Автореф. дисс... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1982. – 19 с.
479. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Педагогічні технології: Навчальний посібник для вчителів та студентів педагогічних спеціальностей вузів. – Х.: Основа, 1995. – 104 с.
480. Проскурякова В. А. Проблемы формирования личности школьника в советской педагогике 20-х гг.: Автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1985. – 24 с.
481. Протопопов В. А., Кондратьева В. К. Микрорайон – важнейший фактор воспитания. // Советская педагогика. – 1985. – №9. – С.38-42.
482. Профессия – помощь // Социальная защита. – 1993. – №9. – С.64-66.
483. Профессия-помощь // Социальная защита. – 1993. – №7. – С.60-64.
484. Разумная организация жизни личности: проблемы воспитания и саморегулирования. / Под ред. Л. В. Сохань. – К.: Наукова думка, 1989. – 325 с.
485. Ракитина Р. И. Физическая тренировка в группах здоровья. – К. : Здоров'я. – 1989. – 96 с.
486. Рахимова К. Из опыта работы дворового клуба. // Вопросы истории советской и зарубежной школы и педагогики. – М., 1975. – С.94-101.
487. Рейн В. Очерк педагогики. – К., 1918. – С.84-85.
488. Рогожкин В. Т. О классификации методов нравственного воспитания. // Советская педагогика. – 1971. – №10. – С.92-95.
489. Родный Н. И., Соловьёв Ю. И. Вильгельм Оствальд (1853-1932). – М.: Наука, 1969. – 375 с.
490. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні. Нариси (X – поч. XX ст.) / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Радянська школа, 1991. – 384 с.
491. Романенкова Л. А. Содержание, формы и методы организации свободного времени тинейджеров в Великобритании: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1992. – 172 с.
492. Ромм Т. А. Становление и развитие социальной педагогики в России в начале XX века: Дисс... канд. пед наук: 13.00.01. – М., 1995.
493. Россия в конце XIX века. – СПб, 1900. – 968 с.
494. Рошупкін Г. В. Фізичне виховання школярів старшого віку. – К. : Здоров'я, 1976. – 124 с.
495. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – К.: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2002. – 270 с.

496. Рузавин Г. И. Методы научных исследований. – М.: Наука, 1974.
497. Русова С. Нова школа соціального виховання. // Вибрані педагогічні твори: У 2-х книгах. – К.: Либідь, 1997. – Кн.2. – С.16-105.
498. Русова С. Ф. Дещо з філософії виховання. // Вільна українська школа. – 1918. – №10. – С.306-316.
499. Рыжков М. И., Селевко Г. К., Тихомирова Н. К. Концепция деятельности социального педагога образовательных учреждений Ярославской области. – Ярославль, 1999.
500. Рядинська І. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позаурочної роботи з учнями (друга половина ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2008. – 21 с.
501. Ряппо Я. П. Короткий нарис розвитку української системи народної освіти. – К., 1927. – 42 с.
502. Ряппо Я. П. Проблемы воспитания и образования в советском государстве. // Путь просвещения. – 1922. – №4. – С.1-18.
503. Ряппо Я. П. Что дала Октябрьская революция в области просвещения Украине. – Х., 1927.
504. Савченко О. Я. Цілі й цінності реформування сучасної школи. // Шлях освіти. – 1996. – №1. – С.20-23.
505. Сальникова Л. Телефон доверия. – М.: Знание, 1990. – 192 с.
506. Сальникова Л. С. Тогда лучше не жить. // Народное образование. – 1990. – №10. – С.110-115.
507. Сахарова З. С. Физическое воспитание как средство нравственно-полового воспитания в юношеском возрасте: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : 13.00.01. / Киев. гос. пед. ин-т им. А. М. Горького. – К., 1975. – 30 с.
508. Семёнов В. Д. Идеи С. Т. Шацкого о взаимодействии школы с социальной средой. // Советская педагогика. – 1978. – №6. – С.29-31.
509. Семёнов В. Д. О проблемах социальной педагогики. // Магистр. – 1991. – №11. – С.17-26.
510. Семёнов В. Д. Педагогика среды в условиях развитого социализма. – Свердловск.: УрГУ, 1980. – 72 с.
511. Семёнов В. Д. Педагогическое управление взаимодействием школьного коллектива с социальной средой: Дисс... д-ра пед. наук: 13.00.01. – М., 1986. – 358 с.
512. Семёнов В. Д. Социальная педагогика: история и современность. – Екатеринбург, 1995. – 126 с.
513. Семёнов В. Д. Социально-педагогическое управление учебно-воспитательным коллективом. – Свердловск: УрГУ, 1979. – 77 с.
514. Семёнов В. Д., Бродский Ю. С. Воспитательные функции школьного коллектива. – Свердловск, 1978. – С.18-19.
515. Семёнов В. Д., Бродский Ю. С. Школа и социальная среда. // Советская педагогика. – 1986. – №5. – С.34-37.

516. Середа П. П. Педагогічні засади попередження бездоглядності та правопорушень неповнолітніх: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1974. – 187 с.
517. Сидоров В. Діяльність соціального працівника: рольовий аспект. // Соціальна політика і соціальна робота. – 1999. – №3-4. – С.41-81.
518. Сінкевич Н. Проблеми морального виховання дівчат-підлітків в історії педагогіки. // Рідна школа. – 2000. – березень. – С.60-63.
519. Сірополко С. Національне виховання. // Рідна школа. – 1927. – Ч.5-6. – С.8-9.
520. Сірополко С. Співпраця школи та родини в освітній справі. // Рідна школа. – 1927. – Ч.5-6. – С.3-5.
521. Скороходова Ольга Ивановна (к 60-летию со дня рождения). // Дефектология. – 1974. – №6. – С.91-92.
522. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / За ред. А.Й.Капської – К.: Український державний центр соціальних служб для молоді України, 2000. – 260 с.
523. Слюсаренко В. Г. Соціально-педагогічні функції установ інтернатного і напівінтернатного типу і умови їх реалізації в Україні: Дисс... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 1997. – 475 с.
524. Советская педагогика о развитии личности ребёнка // Вопросы воспитания и обучения. – М.: Учпедгиз, 1960. – С.51-68.
525. Советское общество и дети // О наших детях. – 1929. – №2. – С.4.
526. Современная зарубежная социальная психология / Под ред. Г. М. Андреевой. – М.: МГУ, 1984. – 256 с.
527. Соколянський І. Соціальні та біологічні моменти в дитячому русі. // Путь просвещения. – 1924. – №6. – С.206-208.
528. Соколянський І. А. // Українська советська енциклопедія. – К., 1984. – Т.10. – С.227.
529. Соколянський І. А. Несколько замечаний о слепоглухонемых и об авторе этой книги. Книга О.Скороходовой «Как я воспринимаю и представляю окружающий мир». – М., 1956.
530. Соколянський І. Дитячому руху – соціальне виховання. // Радянська освіта. – 1925. – №1. – С.15-19.
531. Соколянський І. О. Ув'язка соціального з дитячим рухом. // Путь просвещения. – 1925. – №3. – С.15-21.
532. Соколянський І. Про поведінку особистості. // Радянська освіта. – 1925. – №5. – С.7-20.
533. Соколянський І. О. Дещо з основних питань радянської педагогіки. // Радянська освіта. – 1928. – №12. – С.6-12.
534. Соколянський І. О. Педагогічний процес у радянській системі соціального виховання. // Виробнича думка. – 1928. – №36. – С.4-5.
535. Соколянський І. О. Установи для сліпоглухонімих на Україні. // Всесвіт. – 1928. – №21. – С.14-15.
536. Соколянський І. О., Арнаутов В. В. Школа та дитячий рух на Україні. // Радянська освіта. – 1925. – №5. – С.11-15.

537. Солдатенков А. Д., Плоткин М. М. Идеино-воспитательная работа в школе-интернате на современном этапе // Советская педагогика. – 1976. – №10. – С.18-25.
538. Сорока-Росинский В. Н. Трудновоспитуемые (в сокращении) // Василькова Ю. В. Лекции по социальной педагогике. – М., 1998 – С.395-408.
539. Сорокин П. А. Главные тенденции нашего времени. – М.: Наука, 1997. – 351 с.
540. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество. – М.: Издательство политической литературы, 1992. – 543 с.
541. Социальная защита семьи и детей (зарубежный опыт). – М., 1992. – С.75.
542. Социальная педагогика: вопросы теории и практики. (Методические материалы). – М., 1994. – 110 с.
543. Социальная педагогика: Курс лекций. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 416 с.
544. Социальная педагогика: Теория, методика, опыт исследования. – Свердловск: Уральский университет, 1989. – 149 с.
545. Социальная политика. – М.: Прогресс. – 1977. – С.319-323.
546. Социальная психология и педагогика в партийной работе. Курс лекций. – М.: Мысль, 1983. – 285 с.
547. Социальная работа с молодёжью / Под общ. ред. А. А. Яременко, И. А. Хохленкова. – К., 1994. – 104 с.
548. Социальная работа: Учебное пособие для вузов / Курбатов В.И. и др. - Р.-н.-Д.: Феникс. – 1999. – 576 с.
549. Социология преступности. (Современные буржуазные теории): Перевод с англ. – М.: Прогресс, 1966. – 368 с.
550. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник / А. Й. Капська, Л. І. Міщик, З. Г. Зайцева. – К., 2000. – 264 с.
551. Соціальна педагогіка. Основи соціальної педагогіки. Конспект лекцій. / Укл. А. О. Малько. – Х.: ХДІК, 1998. – Ч.1. – 60 с.
552. Соціально-педагогічні аспекти роботи з дітьми групи ризику. Матеріали з досвіду роботи Центру допомоги дітям «Жайворонок». – Х., 2000. – 160 с.
553. Станеев А. Методы воспитания в социальной работе. // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт. – М.-Тула, 1993. – Т.1. – С.147-157.
554. Станкин М. Н. Психолого-педагогические основы физического воспитания : пособ. для учителя / М. : Просвещение, 1987. – 224 с.
555. Стельмахович М.Г. Українське родинознавство. – Івано-Франківськ, 1994. – 56 с.
556. Степанов А. Д. Критерии здорового образа жизни и предпосылки его формирования. // Советское здравоохранение. – 1981. – № 5. – С. 6-10.
557. Столбов В. В. История физической культуры : уч. пос. – М.: ФиС, 1962. – 208 с.

558. Столбов В. В. История физической культуры: учебник. – М.: ФиС, 1970. – 240 с.
559. Столяренко Л. Д., Самыгин С. И. Педагогика. 100 экзаменационных ответов. – Ростов - на -Дону: Изд. центр «Мар Т», 2000. – 255 с.
560. Струминський М. Я. Кабінети соціального виховання при окружних методичних комітетах. // Радянська освіта. – 1927. – №4. – С. 29-33.
561. Ступарик Б. М. Національна школа: витoki становлення. – К.: ІЗМН, 1998. – 336 с.
562. Судаков В. Н. Мифология воспитания. – Свердловск: Издательство Уральского университета, 1991. – 108 с.
563. Сухомлинов А. К. Екологія и здоровье человека : учеб. пособ. – Х. : ХГПИ, 1992. – 128 с.
564. Сухомлинська О. Проблема «природа виховання» в педагогічній теорії та шкільній практиці України 20-30-х рр. ХХ ст. // Педагогіка і психологія. – 1997. – №2. – С.73-80.
565. Сухомлинська О. В. Деякі питання етимології педагогічного знання. // Шлях освіти. – 2001. – №1. – С.2-7.
566. Сухомлинська О. В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру. // Педагогічна газета. – 2002. – № 10-11 (99- 100). – С.3-4.
567. Сухомлинська О. В. Сучасні цінності у вихованні, проблеми, перспективи. // Шлях освіти. – 1996. – №1. – С.24-27.
568. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в п'яти томах – К.: Радянська школа, 1977.
569. Сущенко Л. П. Здоровий спосіб життя людини як об'єкт соціального пізнання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03 / Запорізьк. держ. ун-т. – Запоріжжя, 1997. – 25 с.
570. Сущенко Т. І. Педагогічний процес у позашкільних закладах: Дис... д-ра пед. наук.: 13.00.01. / Запоріжжя, 1993. – 332 с.
571. Тапышпан О. Д. Социально-педагогические проблемы воспитания в наследии С.Т.Шацкого: Дисс... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1996. – 160 с.
572. Теория и методика коммунистического воспитания в школе / Под ред. Г. И. Щукиной. – М.: Просвещение, 1974. – С. 274-279.
573. Теория социальной работы / Под ред. Холостовой Е. И. – М.: Юрист, 1998. – 332 с.
574. Теплова Т. Я. Социально-педагогическая проблема воспитания учащихся вне школы производственным коллективом: Дисс... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1975. – 159 с.
575. Терешкова И. В. Дополнительные занятия по физическому воспитанию в режиме групп продленного дня и их влияние на организм школьников : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. мед. наук : 14.761 / Харьк. мед. ин-т. – Харьков, 1970. – 16 с.

576. Терещенко В.І. Система профілактики правопорушень серед дітей і підлітків засобами гуманізації сучасної школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук – К.: АПН України; Інститут педагогіки, 1997. – 23 с.
577. Тетерский С. В. Введение в социальную работу: Учебное пособие для высшей школы. – М.: Литературно-издательское агентство «Академ-Проект», 2000. – 493 с.
578. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник. – К., 2000. – 372 с.
579. Типове положення про центри практичної психології і соціальної роботи. // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – №6. – С.41-43.
580. Товканець А. В. Коррекция отклонений в поведении трудновоспитуемых учеников младшего школьного возраста средствами профессионально-педагогического общения: дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ужгородский держ. ун-т. - Ужгород, 1999. - 183л.
581. Трахтенберг О.В. Диалектика и педагогика. – М., 1927. – С.11.
582. Туманов Р. Соціологічні дослідження освіти. // Рідна школа. – 1997. – №6. – С.42-43.
583. Турчак А. Л. Попередження шкідливих звичок у старших підлітків засобами фізичної культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Ін-т педагогіки. – К., 1993. – 24 с.
584. Туташинський В. Соціально-правовий захист та превентивне виховання дітей. // Рідна школа. – 1999. – №10. – С.10-12.
585. Тюріна В. О. Причини самогубств дітей і підлітків. // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С.53-61.
586. Тютюнник Л. В. Проблемы деятельности опытных учреждений Наркомпроса Украины (1922 – 1937 гг.): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1992. – С.53-192.
587. Удалова О. А. Профілактика асоціальної поведінки учнів закладів профтехосвіти : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2002. – 21 с.
588. Український педагогічний словник / За ред. С. У. Гончаренка. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.
589. Уошборн К. Новые школы Западной Европы. – М.: Посредник, 1928. – 83 с.
590. Урум Н. С. Підготовка майбутніх вчителів до забезпечення здорового способу життя молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. / Держ. вищ. навч. зал. «Ун-т менедж. Освіти» АПН України. – К., 2008. – 20 с.
591. Учительская газета от 20 июля 1955 г.
592. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. – К.: Радянська школа, 1949. – 418 с.
593. Филиппова Л. В. Философские основы теории и практики социальной педагогики: Дисс... д-ра филос. наук: 09.00.01. / Н. - Новгород, 1993. – 305 с.

594. Филоненко С. М. Борьба за утверждение методологических основ марксистско-ленинской педагогики в первые годы советской власти (на материале УССР) (1917-1921 гг.): Дисс... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1986. – 193 с.
595. Филонов Г. Н. Социальная педагогика: научный статус и прикладные функции. // Педагогика. – 1994. – №6. – С.37-42.
596. Филонов Г. Н. Социальная педагогика: сопряжение наук о человеке. // Педагогика. – 1996. – №6. – С.35-40.
597. Филонов Г. Н., Черникова С. В. Тенденции развития теории и практики воспитания. // Педагогика. – 1993. – №1. – С.33-38.
598. Филонов Г. Н., Яркина Т. Ф. Актуальные проблемы социальной работы в России. // Педагогика. – 1993. – №6. – С.29-35.
599. Философская энциклопедия / Под ред. Ф. В. Константинова. – М.: Наука, 1964. – Т.3.
600. Философская энциклопедия. – М., 1970. – Т.3. – С.420.
601. Философский энциклопедический словарь. – М., 1997.
602. Фирсов М. В. Введение в теоретические основы социальной работы. (Историко-понятийный аспект). – М.-Воронеж, 1997 – 192 с.
603. Фирсов М. В. История социальной работы в России. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1999 – 256 с.
604. Фицула М. Н. Теория и практика перевоспитания несовершеннолетних осужденных в воспитательно-трудовых колониях: Дис...д-ра пед.наук: 13.00.01 / Тернопольский педагогический ин-т им. Я.А.Галана. – Тернополь, 1991. – 414 а.
605. Фишер-Гейзер А. М. Социальные службы в Швейцарии. // Теория и практика социальной работы: отечественный и зарубежный опыт. – М. – Тула, 1993. – Т.1. – С.215-219.
606. Філософія виховання: Навчальний посібник для студентів педвузів / За заг. ред. І. Ф. Прокопенка. – Х.: ХДПУ, 2001. – Ч.1. – 272 с.
607. Фіцула М. Підготовка майбутнього вчителя до перевиховання педагогічно занедбаних учнів. – К.: РУМК, 1991. – 44 с.
608. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр: «Академія». – 2000. – 544 с.
609. Фіцула М. М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів. – К.: Радянська школа, 1981. – 104 с.
610. Фіцула М. М. Відхилення у поведінці неповнолітніх: шляхи їх попередження та подолання: навчально-методичний посібник. – Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2008. – 432 с.
611. Формирование личности: проблема комплексного подхода в процессе воспитания школьников / Под ред. Г.Н.Филонова. – М.: Педагогика, 1983. – 256 с.
612. Фрадкин Ф.А. Методологические принципы формирования советской педагогической теории (20-30-е гг.): Дисс... д-ра пед. наук: 13.00.01. – М., 1985. – 402 с.

613. Фрадкин Ф. А. Педология: мифы и действительность. – М.: Знание, 1991. – 80 с.
614. Френе С. Избранные педагогические сочинения: Пер. с фр. – М.: Прогресс, 1990. – 304 с.
615. Френе С. Педагогічні інваріанти. // Рідна школа. – 1993. – №3. – С.20-25.
616. Фридман Я. М. Школа и общество. // Педагогика. – 1991. – №10. – С.19-23.
617. Фролов А. А. Концепція А. Макаренка. // Педагогіка і психологія. – 1998. – №1. – С.95-102.
618. Фролов А. А. Социальное воспитание в наследии А. С. Макаренка. // Педагогика. – 2002. – №6. – С.71-78.
619. Харламов И. Ф. Кризис воспитания и педагогика. // Педагогика. – 1991. – №1. – С.23-29.
620. Харламов И. Ф. Педагогика. – М.: Высшая школа, 1990. – 576 с.
621. Харчев А. Г. Брак и семья в СССР: Опыт социологического исследования. – М.: Мысль, 1964. – 325 с.
622. Харчев А. Г. Социология воспитания. – М.: Политиздат, 1990. – 222 с.
623. Харченко С. Я. Дидактические основы подготовки студентов к социально-педагогической деятельности. – Луганск: Альма матер, 1999. – 138 с.
624. Харченко С. Я. Социально-педагогические основы подготовки учителя к работе с детскими общественными объединениями: Автореф. дисс... д-ра пед. наук: 13.00.01. – М.: РАО, 1993. – 32 с.
625. Хиллиг Г., Окса Н., Моргун В. Г. Ващенко – педагог от Бога. – Мелитополь, 2000. – 76 с.
626. Хоменко Н. М. Формирования потребности в физическом совершенствовании у младших школьников. – Киев : 1992.
627. Хофман Ф. Мудрость воспитания. – Педагогика. – М.: Педагогика, 1979. – 157 с.
628. Хрипкова А. Г. Союз науки и практики. // Содружество школы и общественности. – М.: Просвещение, 1974. – С. 38-48.
629. Хрыкин А. П. Думать об этом нужно сегодня. // Содружество школы и общественности. – М.: Просвещение, 1974. – С.200-204.
630. Царегородцев Г. И. Экология в системе медицинского знания. // Вопросы философии. – 1980. – № 39. – С. 73-86.
631. Цеплин М. Г., Подсосова В. А., Ведищева М. М. США: программа антинаркотического и антиалкогольного воспитания школьников. // Советская педагогика. – 1990. – №10. – С.132-136.
632. Цузмер А. М. Человек. – М. : Просвещение, 1986. – 240 с.
633. Цузмер А. М. Человек. – М. : Просвещение, 1982. – 250 с.
634. Цузмер Г. М. Біологія. Людина і її здоров'я : підруч. для 9-го кл. серед. школи. – Вид. 21-е. – К. : Радянська школа, 1992. – 223 с.

635. Цузмер М. Я. Практические знания в курсе анатомии и физиологии с преподаванием биологии в школе. // Советская педагогика. – 1941. – № 10. – С. 56-59.
636. Цюпак Т. Є. Соціально-педагогічні умови поліпшення фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01; 13.00.04 / Київ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К., 1996. – 25 с.
637. Цьось А. В. Розвиток фізичного виховання на території України з найдавніших часів до початку ХІХ ст. : дис... на здобуття наук. ступеня д-ра наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02. / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2005. – 427 с.
638. Чаговець А. І. Проблема формування здорового способу життя дітей дошкільного віку у вітчизняній педагогіці (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01. / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Х., 2007. – 20 с.
639. Челпанов Г. О современных философских направлениях. – К.: Тип. Барского, 1902. – 109 с.
640. Ченков О. І. Концепція експерименту «Валеологізація навчально-виховного процесу». // Культура здоров'я як предмет освіти : всеукр. науково-практ. конф. : матеріали конф. – Херсон, 2002. – С. 257-261.
641. Чепіга Я. Єдиний план і метод соціального виховання. // Соціальне виховання. – 1922. – №5. – С. 5-14.
642. Чепіга Я. Завдання моменту. // Шлях освіти. – 1997. – №2. – С.53-55.
643. Чередниченко В. И. Трудные дети и трудные взрослые. – М.: Просвещение, 1991.
644. Чередрецька Б. Соціально-педагогічні основи попередження відхилень у поведінці дітей молодшого шкільного віку (на матеріалах Польщі) : автореф. дис...д-ра пед. наук / Івано-Франківськ: Прикарпат. ун-т, 1997. – 46 с.
645. Черник С. А. Борьба за жизнь и здоровье детей в годы Великой Отечественной войны. // Советская педагогика. – 1979. – №5. – С.9-15.
646. Черник С. А. Борьба за осуществление всеобщего обязательного обучения в годы Великой Отечественной войны. // Советская педагогика. – 1974. – №9. – С.107-119.
647. Черник С. А. Забота партии и правительства об укреплении и дальнейшем развитии народного образования в годы Великой Отечественной войны. // Советская педагогика. – 1977. – №11. – С.120-128.
648. Черник С. А. Обеспечение общеобразовательной школы педагогическими кадрами в годы Великой Отечественной войны. – 1978. – №6. – С.103-112.
649. Черник С. А. Советская школа в 1942/43 учебном году // Советская педагогика. – 1983. – №5. – С.100-104.
650. Черник С. А. Советский учитель в годы Великой Отечественной войны. // Советская педагогика. – 1976. – №5. – С.113-122.

651. Черняк М. Организация и деятельность совета защиты детей. // Народное образование. – 1969. – №6. – С.96-101.
652. Шахненко В. І. Абетка здоров'я : навч.-метод. посіб. – К. : Котигорошко Лтд. – 1996. – 136 с.
653. Шахненко В. І. Теоретичні основи формування культури здоров'я молодших школярів. – К. : Інститут системних досліджень освіти України, – 1995. – Ч. 1. – 95 с.
654. Шацкий С. Т. Избранные педагогические сочинения: В 2-х томах. – М.: Педагогика, 1980.
655. Шацкий С. Т. Педагогические сочинения: В 4-х томах. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1962-1965.
656. Шварцман К. А. Философия воспитания. – М.: Политиздат, 1989. – С.58-70.
657. Шевченко С. Шкідливі звички шкільної молоді (до проблеми оздоровлення нації). // Рідна школа. – 2000. – №2. – С.19-22.
658. Шепель В. М. Социально-психологические проблемы воспитания. – М.: Московский Рабочий, 1987.
659. Шингалидзе. Роль яслей-приютов в деревне с точки зрения взаимопомощи. // Трудовая помощь. – 1905. – №10. – С.713-719.
660. Шишова І. О. Профілактика наркоманії серед підлітків у виховному процесі загальноосвітньої школи: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Херсонський держ. ун-т. – Херсон, 2004.
661. Шкіряк-Ніжник З. А. Здоров'я жінки і відтворення населення України. // Здоров'я, 1991. – С. 49–53.
662. Шмалей С. В. Диагностика здоровья : практ. пособ. по оздоровлению. – Херсон, 1994. – 208 с.
663. Штефан Л. А. Соціально-педагогічна теорія та практика в Україні (20-90-ті рр. XX ст.) : монографія. // Харківський державний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Х. : ТОВ «ТО Ексклюзив», 2002. – 264 с.
664. Шульгин В. Н. Ленинизм в педагогике. – М.: Работник просвещения, 1930. – С.5-9.
665. Шумилин Б. Основная работа – нравственное воспитание. // Содружество школы и общественности. – М.: Просвещение, 1974. – С.195-200.
666. Щадрина А. Г. Онтогенез и теория здоровья: Методические аспекты / АН СССР, СО и др. – Новосибирск : Наука, СО, 1989. – 136 с.
667. Юн Г. Дети с отклонениями. – Кишинёв: Тип. Штлинца, 1987. – 175 с.
668. Юркевич П. Курс общей педагогики. – М.: Тип. Грачова и К, 1869. – 404 с.
669. Юркевич П. Чтение о воспитании. – М., 1865.
670. Юрочкіна С. О. Педагогічні засади валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Ін-т пед. АПН України. – К., 1997. – 27 с.

671. Юшко О. В. Государственная политика в области формирования здоровья и здорового образа жизни учащихся. // Науково-методичні рекомендації. – Х. : НТУ «ХПІ», 2007. – 13 с.
672. Юшко О. В. Зміст профілактики девіантної поведінки учнів основної школи (50-ті – перша половина 80-х рр. ХХ ст.). // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – Вип. LVI. – С. 359-366.
673. Юшко О. В. Особливості профілактики девіантної поведінки учнів основної школи (50-ті – 80-ті рр. ХХ ст.). // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2011. – С. 248-251.
674. Юшко О. В. Официальная политика в области формирования здоровья и здорового образа жизни учащихся второй половины ХХ столетия. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту : зб. наук. праць. – Х. : ХДАМ, 2008. – №1. – С. 165-169.
675. Юшко О. В. Передумови організації профілактичної роботи з дітьми девіантної поведінки. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К., 2011. – Вип. 5. – С. 244-248.
676. Юшко О. В. Проблема формирования здорового образа жизни в исследованиях украинских ученых. // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х. : ХДАФК, 2004. – № 2. – С.43-45.
677. Юшко О. В. Проблема формирования здорового образа жизни учащихся в содержании школьного образования. // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х. : ХДАФК, 2004. – № 7. – С. 28-30.
678. Юшко О. В. Сучасні напрями профілактики девіантної поведінки учнів. // Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. «Спецпроект: аналіз наукових досліджень» (Харків, 30-31 травня 2011 року). – Х., 2011. – Т. 5. – С. 36-38.
679. Юшко О. В. Формирование культуры здоровья студентов. // Матеріали Всеукр. наук. конгр. «Сьогодення та майбутнє формації» (Харків, 16-19 квітня 2008 року) / Міністерство освіти і науки України, Національна фармацевтична академія. – Х. : НФА, 2008. – С.635.
680. Юшко О. В. Формирование представлений о здоровье и здоровом образе жизни в теории и методике физического воспитания. // Науково-методичні рекомендації. – Х. : НТУ «ХПІ», 2007. – 10 с.
681. Юшко О. В. Формування здорового способу життя учнів на основі профілактики девіантної поведінки учнів (історичний аспект). // Теорія та методика навчання : зб. наук. праць. – Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2011. – С. 197-205.
682. Юшко О. В. Понятие о здоровье и здоровом образе жизни в истории педагогики. // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність» (Харків, 20-21 травня 2008 року) / Міністерство освіти і науки України ; Харківська

- національна академія міського господарства. – Х. : ХНАМГ, 2008. – С. 56-57.
683. Ягодинский В. Н. Школьнику о вреде никотина и алкоголя. – М. : Просвещение, 1985. – 112 с.
684. Ядов В. А. Социологическое исследование: методология, программы, методы: Учебное пособие. – Самара: Самарский ун-т, 1995. – 331 с.
685. Яковенко Н. Проблемы развития школы и новые формы её социализации. // Советская педагогика. – 1989. – №7. – С.94-97.
686. Якуба О. О. Социология: Учебное пособие для студентов. – Х.: Константа, 1996. – 191 с.
687. Яркина Т. Ф. Интерпритация тезауруса в области социальной педагогики и социальной работы (ФРГ). // Школа социальной педагогики и социальной работы, 1991. – Вып.1. – С.77-94.
688. Ярошенко П. В. Управління здоровим способом життя і фізичного самовдосконалення майбутніх педагогів у навчальний і позанавчальний час. // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2004. – № 14. – С. 50-55.
689. Ясницкий Г. И. Развитие народной освіти на Украине (1921-1932 гг.). – К., 1965. – 265 с.
690. Children of alcoholics: Critical perspectives. – New York, London: Gnilford, 1990. – 244 p.
691. Johnson L. Social Work Practice. – Boston, 1989.

ВІДДІЛ РУКОПИСІВ РОСІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ БІБЛІОТЕКИ (м. Москва).

692. Жураковский Г.Е. Ушинский К.Д. – великий русский педагог. – Конспект доклада, 1946 г. – ф.447. – к.5. – спр. 11 – 10 а.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

693. Довідка про організаційну роботу Олевського райво по пошуку оптимальних шляхів розвитку освіти в умовах складної екологічної обстановки, листопад-грудень 1995 р. – ф.2723. – оп. 3. – спр. № 1823. – 1 а.
694. Довідка про роботу Коростенського райво по пошуку оптимальних шляхів розвитку освіти в умовах складної екологічної обстановки, квітень 1993 р. – ф.2723. – оп. 3. – спр. № 1773. – 23 а.
695. Довідка про роботу Овруцького райвно по створенню системи безперервного навчання, забезпечення в освітніх закладах належних умов для навчання і виховання, лютий 1994 р. – ф. 2723. – оп. 3. – спр. № 1797. – 37 а.
696. О мерах по улучшению санитарного, медико-педагогического контроля за организацией обучения детей в свете реформы общеобразовательной и профессиональной школы. Приказ от 06.11.1986 г. – ф. 2959. – оп. 2. –

- спр. № 1127. – а. 106-110 Показники здоров'я населення і діяльності установ охорони здоров'я області у 1986-87 рр. Відділ охорони здоров'я Житомирського облвиконкому. – Ф.2959. – оп. 2. – спр. № 1210. – 196 а.
697. Показники здоров'я населення і діяльності установ охорони здоров'я області у 1986-87 рр. Відділ охорони здоров'я Житомирського облвиконкому. – Ф.2959. – оп. 2. – спр. № 1210. – 196 а.
698. Постанови Ради народної освіти при облвно. – ф.2723. – оп. 3. – спр. № 1325
699. Постановление совместного заседания президиума обкома Красного Креста, Совета по санитарному просвещению ОДСП и Совета облоно от 26.03.1981 г. «Об улучшении гигиенического обучения и воспитания детей и соблюдении санитарно-гигиенического режима в школах и дошкольных учреждениях республики» 1981 р. – ф.2723. – оп. 3. – спр. № 1325. – а. 97, 98
700. Приказы по основной деятельности в 1986 г. отдела охраны здоровья Житомирского облисполкома. – Ф. 2959. – оп. 2. – спр. № 1127.

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ (ДАХО).

701. «Об обеспечении детей-сирот» Постановление СНК УССР от 20.04.1923г. – ф.845. – оп.2. спр. 2. – 114 а.
702. Материалы о деятельности и личном составе подведомственных учреждений для слепых, 1921 г. – ф.820. – оп.1. – спр.169. – 162а.
703. Материалы о деятельности Центральной комиссии помощи детям. – ф.845. – оп.2. – спр. 340. – А.42–96.
704. Материалы семинаров работников социального воспитания. Харьков, 1922 г. – ф.820. – оп.1. – спр.360. – 84а.
705. О состоянии санитарно-гигиенического режима в школах, учебной нагрузке и медобслуживании учащихся. Приказ Министерства просвещения УССР № 79 от 28.02.1955 г. – ф.4695. – оп. 4. – спр. № 102. – 13-15 а.
706. Отчёты и другие сведения по детским домам и школам, 1921 г. – ф.820. – оп.1. – спр.162. – 101 а.
707. Отчёты о работе Соцвоса, 1920 г. – ф.820. – оп.1. – спр.40. – А.2-32.
708. Переписка с комиссией помощи голодающим детям, 1922-23 гг. – ф.820. – оп.1. – спр.364. – 58а.
709. Приказ № 101 Комитета по делам физкультуры и спорта при Харьковском облисполкоме и Областном отделе народного образования «О проведении ежегодно заочной областной спартакиады школьников» – ф.4695. – оп. 1. – спр. № 1071. – 16 а.
710. Приказ Министерства просвещения УССР от 06.01.1952 г. О планировании развития физической культуры и спорта в школах Министерства просвещения Украины на 1952 год. – ф.4695. – оп. 1. – спр. № 1070. – 2 а.

- 711. Протоколы Всеукраинского совещания губернских комиссий помощи детям и комитетов «Друзья детей», 1925 г. – ф.845. – оп.2. – спр. 340. – 109 а.
- 712. Протоколы конференции по вопросам социального воспитания детей и сведения о курсах социального воспитания, 1921 г. – ф.820. – оп.1. – спр.164. – 58 а.
- 713. Циркуляри Губвіднаросу по Соцвиху, 1924–25 рр. – ф.820. – оп.1. – спр.1008 – 69 а.
- 714. Циркуляри и инструкции окружных комиссий помощи детям. Об организации ячеек «Друзья детей» при райисполкоме Харьковского округа, 1925-27 гг. О задачах районной ячейки «Друзья детей» в воспитании подрастающего поколения. – ф.1574. – оп.3. – спр.52. – 327 а.

ІНСТИТУТ РУКОПИСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ім. В.І.ВЕРНАДСЬКОГО (м. Київ)

- 715. Киевское педагогическое общество взаимной помощи, 1899-1901 гг. – ф.179. – №331-334. – 7 а.
- 716. Матеріали про перший Всеросійський з'їзд з питань народної освіти. – ф.170. – №718.
- 717. Общество Красного Креста в Киеве, 1888 г. – ф.174. – №1355. – 980 а.
- 718. План організації позашкільної освіти в Київській губернії (20-ті рр. ХХ ст.) – ф.52. – №194. – 18 а.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ВИЩИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ І УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ (ЦДАВОВ України) – м. Київ

- 719. Листування з Харківським кабінетом соціальної педагогіки, 1926 р. – ф.166. – оп.6. – спр.3053. – 10 а.
- 720. Матеріали Всеукраїнської наради по дитячому руху. – ф.166. – оп.4. – спр.845. – 200 а.
- 721. Матеріали про організацію соціального виховання на Україні – ф.166. – оп.1. – спр.160. – 179 а.
- 722. Матеріали про організацію та роботу Донецького губернського комітету соціального виховання. – ф.166. – оп.2. – спр.545. – 30 а.
- 723. Матеріали про організацію та становлення соціально-виховної роботи на Україні. – ф.166. – оп.2. – спр.538. – 160 а.
- 724. Матеріали про роботу Головоцвиху, 1923 р. – ф.166. – оп. 3. – спр.87 – 31 а.
- 725. Матеріали про роботу дитячих містечок інтернатного типу у Полтавському і Харківському округах, 1926–1930 рр. – ф.166. – оп.6. – спр.2432. – 122 а.

726. Матеріали про роботу кабінету соціальної педагогіки Київської дослідно-педологічної станції, 1927-1930 рр. – ф.166. – оп.6. – спр.2845 – 122 а.
727. Матеріали про становлення і розвиток соціального виховання на Україні, 1923 р. – ф.166. – оп.3. – спр.861. – 222 а.
728. Положення про відділи народної освіти і соціального виховання. – ф.166. – оп.1. – спр.162. – 125 а.
729. Положення про школи-клуби. Листування з губернським відділом народної освіти про відкриття дитячих будинків, 1921. – ф.166. – оп.2. – спр.525. – 106 а.
730. Протоколи засідань кабінету соціальної педагогіки. – ф.166. – оп.6. – спр.2840. – 34 а.
731. Статистичні відомості про становлення соціальної освіти на Україні. – ф.166. – оп.2. – спр.541. – 87 а.
732. Тимчасове положення Наркомосу УСРР про дитячі установи соціального виховання УСРР. – ф.166. – оп.3. – спр.876. – 140 а.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІСТОРИЧНИЙ АРХІВ (ЦДІА) м. Київ

733. Доповідна записка відділу про стан і заходи по подальшому поліпшенню навчальної позакласної і позашкільної роботи з фізичного виховання в загальноосвітніх школах та ДЮСШ України. – ф. 166. – оп. 15. – спр. № 8041. – 15 а.
734. Драніщева Е. І. Девіантна поведінка // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України. - К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 162-163.
735. Жураковський Г.Є. «Студії з історії буржуазного освітнього руху на Україні (початок 60-х рр. ХІХ ст.). З історії освітньої діяльності Полтавської громади 60-х рр.», 1920 – 1930 рр. – ф.1720. – оп.1. – спр. 5. – 309 а.
736. Заметки докладчиков съезда, 1916 г. – ф.1120. – оп.1. – спр.4.
737. Інформація відділу та Республіканського навчально-методичного кабінету фізичного виховання Міністерства освіти України про виховні заходи по відзначенню 50-річчя Великої Жовтневої Соціалістичної Революції. – ф. 166. – оп. 15. – спр. № 6119. – 16 а.
738. Комитет по физической культуре и спорту при Совете Министров УССР, отдел физического воспитания учащейся молодежи. Докладная записка «О состоянии физического воспитания в школах Министерства просвещения Украины». – ф. 5090. – оп. 3. – спр. № 294.
739. Міністерство освіти України. Програмно-методичний відділ. Програми для 8-річної школи з фізичної культури та музики на 1974 р. – ф. 166. – оп. 15. – спр. № 8690. – 118 а.
740. Міністерство освіти УССР. Відділ фізичного виховання. Звіт та інформація відділу про стан фізичного виховання учнів шкіл України за 1966-67 н. р. – ф. 166. – оп. 15. – спр. № 6119. – 20 а.

- 741. «О дальнейшем подъеме массовости физической культуры и спорта» Постановление ЦК КПСС И Совета Министров СССР от 11.09.1979 г. – ф. 5090. – оп. 3. – спр. № 1617. – 30 а.
- 742. О ходе выполнения Постановления ЦК КПСС и Совета Министров Украины № 518 от 16.10.81 г. – ф. 5090. – оп. 3. – спр. № 1617. – стр.23.
- 743. Отдел физического воспитания при Министерстве просвещения УССР. Отчет и информация отдела о состоянии физического воспитания учащихся школ Украины в 1966-67 г.г. – ф.166. – оп. 15. – спр. № 6119. – 1 а.
- 744. Отчеты о работе высшего и среднего учебного заведения 1978-1979 уч. г. – ф. 5090. – оп. 3. – спр. № 1252. – 41 а.
- 745. Переписка с ВС УССР и СМ УССР о состоянии физкультурно-массовой и воспитательной работы с детьми и подростками 15.01.1978 г. – ф. 5090. – оп. 3. – спр. № 1193. – 197 а.
- 746. Программа педагогического съезда. 1916 г. – ф.1120. – оп.1. – спр.2.
- 747. Протоколы заседаний бюро съезда. 1916 г. – ф.1120. – оп.1. – спр.13.
- 748. Революционно-просветительное движение конца 50-х – начала 60-х гг. XIX ст. в годы управления Киевским учебным округом Н. И. Пирогова. – ф.1720. – оп.1. – спр.1 – 209 а.

Наукове видання

Л. А. Штефан

О. В. Юшко

Н. Ю. Борейко

**ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В
УКРАЇНІ : РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ**

Монографія

Підписано до друку 01.11.2018. Наклад 300 прим.